

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY

**ZPROSTŘEDKOVÁNÍ KULTURY STAROVĚKÉHO EGYPTA
DĚTEM 1. STUPNĚ ZŠ – PRACOVNÍ LISTY DO VÝTVARNÉ
VÝCHOVY**

Diplomová práce

Olomouc

2012

Vedoucí práce:

Mgr. Petra Šobáňová, Ph. D.

Vypracovala:

Hana Kotasová

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Univerzitě Palackého v Olomouci v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

podpis

Poděkování

Děkuji Mgr. Petře Šobáňové, Ph. D. za množství cenných připomínek, informací a rad k teoretické i praktické části diplomové práce. Dále děkuji Renatě Tšponové za pomoc při skenování obrazové části diplomové práce a Petře Zlé, která mi pomohla při grafickém zpracování pracovních listů.

Motto:

„Pokud kráčíš po cestě,
kterou budují tvé ruce den za dnem,
přijdeš na místo, na které
máš přijít.“

Zásady staroegyptského
hodnostáře Aniho

Obsah:

Úvod	7
Teoretická část	
1. Výtvarná výchova ve vzdělávací oblasti Umění a kultura	10
2. Charakteristika vzdělávací oblasti Umění a kultura	12
3. Cílové zaměření základního vzdělávání – klíčové kompetence	16
4. Tvořivost ve výtvarné výchově	19
5. Materiální didaktické prostředky	25
5.1 Využívání, funkce a třídění materiálních didaktických prostředků	25
5.2 Učební pomůcky	27
5.3 Textové pomůcky – pracovní listy	33
Praktická část	
6. Zprostředkování kultury starověkého Egypta dětem 1.st. ZŠ, výtvarný projekt	38
6.1 Kultura starověkého Egypta	38
6.2 Výběr tématu a přípravné fáze projektu	43

6.3	Realizace projektu	45
7.	Tvorba pracovních listů „Putování s Miou“ – průběh práce	67
7.1	Grafické návrhy	69
7.2	Konečná verze pracovních listů „Putování s Miou“	106
7.3	Evaluace	124
Závěr		127
Zdroje		129
Přílohy		
Anotace		

Úvod

Svět kolem nás je plný tvarů a barev. Obrazy se do naší paměti ukládají již od narození. Vytváříme a schováváme si obrazy štěstí, víry, naděje, radosti obrazy snů (Šamšula, 1996).

Vývoj výtvarné výchovy odpovídá proměnám společnosti, lidského myšlení a výtvarného umění. Desítky učitelů a teoretiků obohacují svou prací filozofické pojmání tohoto předmětu. Objevují tak širokou škálu nových výtvarně výchovných prostředků (Roeselová, 1997). Každá koncepce výtvarné výchovy však zůstane bez života, neobjeví-li se v ní osobnost pedagoga, jeho všeobecný rozhled, odborné znalosti a výtvarné směřování. Dobrý učitel pojímá výuku jako zdroj zajímavých prožitků pro děti i pro sebe, uvažuje o svém působení, aktivně a tvořivě naplňuje učební osnovy. Přes veškerá specifika, která se s uměním pojí, netvoří tato oblast žádnou zvláštní výjimku týkající se vyučovacích metod. Dobré vyučování vytváří dobré učení více méně stejným způsobem jako v jiných oblastech studia (Arnheim, 2003).

Šíře a hloubka možností výtvarné výchovy se v současné době na základní škole projevuje tvorbou a realizací výtvarných řad a projektů. Výtvarně projektová výuka vychází z promyšlené skladby úloh, které na sebe navazují. Obecně můžeme říci, že je již útvarem s často závažným myšlenkovým obsahem. *V projektovém pojetí výtvarné výchovy nejde o pouhé teoretické úvahy, ale o ověřené zkušenosti a jejich důsledky.*“ (Roeselová, 1997, s. 34). Důležité je i to, aby byl projekt, jakmile si jej žáci jednou zvolili a přijali za svůj, dotažen ke svému konci tak, jak to jen dané podmínky dovolují (Arnheim, 2003). Mnozí výtvarní

pedagogové se neobávají přijímat některé podněty zvenčí a opírají se o ně ve svém uvažování.

Ještě nedávno nosili učitelé do školy desítky časopisů a různých knížek byli smutní z toho, že děti mají na všechny předměty učebnice, jen na výtvarnou výchovu ne. Na předmět, který je více než jiné založen na tom, co dítě vidí (Šamšula, 1996). Situace se však v posledních letech zlepšuje, a to díky různým novým didaktickým pomůckám, mezi které patří i pracovní listy. V praktické části své diplomové práce jsem se pokusila vytvořit pracovní listy k výtvarnému projektu Zprostředkování kultury starověkého Egypta dětem 1. stupně ZŠ. Tyto listy, které by měly zároveň sloužit jako didaktická pomůcka, jsou určeny dětem 1. – 5. ročníku ZŠ a jejich učitelům. Snažila jsem se nenásilnou formou shromáždit různé náměty, dát prostor dětské fantazii a tvůrčímu duchu. Přála bych si, aby pracovní listy našly uplatnění jak u dětí, tak i u učitelů.

Moje diplomová práce se skládá ze dvou částí. V teoretické části se nejprve zmíním o rámcovém vzdělávacím programu, zaměřím se na jeho charakteristiku a cíle a podrobněji se rozepíši o tvořivosti, která je v současné době velmi aktuální. Ve druhé části se pokusím shrnout celou přípravu výtvarného projektu Zprostředkování kultury starověkého Egypta dětem 1.st. ZŠ a pracovních listů „Putování s Miou“, které tvoří hlavní výstup diplomové práce.

Teoretická část

1. RVP - Výtvarná výchova ve vzdělávací oblasti Umění a kultura

České školství prochází od 1.9.2007 velkými změnami. Právě v tento den vešel v platnost tzv. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále RVP ZV). Jedná se o kurikulární dokument státní úrovně, který stanovuje obecný rámec základního vzdělávání. Nabízí školám a učitelům rámec učiva, avšak nestanovuje přesný obsah.

RVP ZV je pokusem o řešení problémů školství. Má za cíl změnit formy a metody ve výuce, motivaci a hodnocení žáků, rozvoj individuality žáka, vztah k žákům, vztah mezi školou a rodiči žáků, proměnit školy ve zdravý sociální prostor (Šobáňová, 2007).

RVPZV je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí a oborů. Patří sem:

- Jazyk a jazyková komunikace
- Matematika a její aplikace
- Informační a komunikační technologie
- Člověk a jeho svět
- Člověk a společnost
- Člověk a příroda
- **Umění a kultura**
- Člověk a zdraví
- Člověk a svět práce

Sedmé místo ve výčtu vzdělávacích oblastí zaujímá právě oblast Umění a kultura, v níž je začleněna výtvarná výchova. *„Vzdělávací oblasti jsou podrobně rozpracovány a u každé z nich najdeme jejich charakteristiku, cílové zaměření*

a vzdělávací obsah. Vzdělávací obsah tvoří přesně formulované očekávané výstupy a učivo jednotlivých vzdělávacích oborů.“ (RVP, 2009, s. 18)

V rámci nového pojetí výtvarné výchovy je výtvarné umění chápáno zcela nepateticky (Šobáňová, 2007) jako „*specifický druh experimentální praxe, který vytváří vizuálně obrazné prostředky, ověřuje jejich význam a nabízí je širšímu komunikačnímu užití.*“ (Pastorová, Vančát, 2004, s. 128)

Umění ve výuce pro nás tedy neznamena pouze návštěva galerií s díly významných umělců, návštěva hudebních koncertů a divadelních představení, ale zahrnuje naše celkové vnímání linií, tvarů a barev, zkrátka všech vizuálních podnětů. S tím vším se každodenně setkáváme prostřednictvím vizuálního vnímání.

V rámci výtvarné výchovy by se měli žáci seznamovat s výtvarnou kulturou, a navazovat aktivní vztah ke světu výtvarného umění. Otevírá se jim prostor k seznámení se s podobami výtvarného umění. Žáci dostávají možnost ponořit se do historie umění a sledovat její vývoj. Postupně se tak učí poznávat uměleckou tvorbu v jednotlivých etapách vývoje (Šobáňová, 2007).

Každý jedinec však prožívá a vnímá umění po svém. Proto je každý z nás originální a stejně tak jsou originální i všechny naše projevy, nejen ty výtvarné. Vždyť jaké by to bylo, kdyby se každému z nás líbily stejné věci? Naše životy by nebyly barevné, zajímavé a osobité.

2. Charakteristika vzdělávací oblasti Umění a kultura

Vzdělávací oblast Umění a kultura nabízí umělecké osvojování světa. Rozvíjí se v něm cítění, tvořivost, vnímavost k uměleckému dílu, ale i k sobě samému či k okolnímu světu. Žáci na 1. stupni ZŠ se setkávají s různými výrazovými prostředky. Ty se mohou týkat jazyka hudebního, výtvarného, dramatického nebo literárního. Žáci se učí s těmito prostředky tvořivě pracovat a pomocí nich se snaží o vyjádření sebe sama. Dochází postupně ke kontaktu s uměleckými díly, jejichž prostřednictvím pak žáci poznávají zákonitosti tvorby. Umělecká díla se učí chápat vzhledem ke svým zkušenostem (RVP, 2009).

„V novém pojetí RVP ZV, který je závazným dokumentem pro všechny základní školy, dochází k významným změnám vzdělávacího obsahu výtvarné výchovy. Vzdělávání se nezaměřuje tolik na výsledky výtvarných činností, ale hlavně na samotný výtvarný proces dětské tvorby, rozvoj smyslového vnímání, dětské představivosti a tvořivosti, podporu originálních vyjádření, chuti k tvořivé práci a radosti z výtvarné činnosti. Neopomíjí rozvoj komunikace, vytváření pozitivního vztahu k umění a ostatním hodnotám, prohlubování citového zaujetí a vnitřního prožívání. Hlavními výchovně vzdělávacími aspekty jsou vedle výtvarného umění výtvarná kultura a vůbec celá oblast vizuální komunikace. Učivo oboru výtvarná výchova je v RVP členěno do tří činnostních obsahových domén:

- 1. Rozvíjení smyslové citlivosti (vnímání)*
- 2. Uplatňování subjektivity (tvorba)*
- 3. Ověřování komunikačních účinků (interpretace).“ (RVP, 2009, s. 70 - 71)*

V obsahové doméně Rozvíjení smyslové citlivosti, jak je definována v RVP (2009), nacházíme tyto formulace učiva:

- Prvky vizuálně obrazného vyjádření – rozvíjejí vztahy, jejich kombinace proměny jak v ploše, tak v objemu i prostoru a to prvků – linie, tvaru, objemu, světlostních a barevných kvalit, textury.
- Uspořádání objektů do celků – dle jejich výraznosti, velikosti a vzájemného postavení.
- Reflexe a vztahy zrakového vnímání k vnímání ostatními smysly – vizuálně obrazná vyjádření hmatových, sluchových, pohybových, čichových, chuťových podnětů a také vizuálních vnímaných těmito podněty.
- Smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření – umělecká výtvarná fotografie, film, tiskoviny, televize, elektronická média, reklama tvorba.

Uplatňování subjektivity

- Prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ, zkušeností – manipulace s objekty, pohyb těla, akční tvar malby a kresby.
- Typy vizuálně obrazných vyjádření – rozlišit je, vybrat a uplatnit – hračky, objekty, ilustrace textů, volná malba, sochařství, plastika, animovaný film, ...
- Přístupy k vizuálně obrazným vyjádřením – vnímáme je vizuálně, hapticky, staticky, dynamicky, motivace založena na smyslovém vnímání a fantazii.

Ověřování komunikačních účinků

- Osobní postoj v komunikaci – utvářet ho a zdůvodňovat; odlišně interpretovat vizuálně obrazná vyjádření v prostředí, v němž se dítě pohybuje: porovnávání s vlastní interpretací.

- Komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření – v komunikaci se spolužáky, rodinnými příslušníky a v rámci skupin (ve škole i mimo školu); vysvětlování výsledků tvorby v rámci svých schopností.
- Proměny komunikačního obsahu – záměry tvorby a proměny obsahu vlastních vizuálně obrazných vyjádření i děl výtvarného umění (RVP, 2009).

Semiotická východiska, z nichž vychází pojetí VV v RVP(2009), tvoří z VV jedinečný prostor, kde se žáci učí:

- Zacházet se znakem, učí se rozumět znaku a jeho proměnám.
- Získávají schopnosti interpretací aktivně ovlivňovat sémantický proces, ovlivňovat a utvářet komunikační proces.
- Učí se rozumět současným komunikačním prostředkům vizuální kultury (zejména ve spojení s informačními a komunikačními technologiemi).
- Jsou vedeni k tvořivému přístupu k celé vizuální komunikaci, ke všem podnětům, s nimiž se setkávají (reklama, média, atd.).
- Osvojují si „vizuální gramotnost“ tak, aby se nestali oběťmi reklamy a tlaku médií
- Žákům je umožněn proces vlastní tvorby rozvíjející originalitu, smyslovou citlivost vedoucí ke gramotnosti emoční a kulturní.

„Žáci 1. stupně ZŠ by měli být schopni po skončení 2. etapy vzdělávání přiměřeného zobrazovacího i výtvarného projevu a výtvarného vyjádření způsobem, který jej uspokojuje. Měli by získat důvěru ve vlastní výtvarné vyjadřovací schopnosti, měli by být tvořivými jedinci schopnými uplatnit při práci svou fantazii a tvořivost. Měli by umět zacházet s různými výtvarnými prostředky a materiály, být schopni řešit přiměřené úkoly, chápat různé sociokulturní souvislosti. Ke své práci a okolí by měli přistupovat vnímavě, citlivě se zájmem

o společnost, přírodu, okolní svět, měli by být schopni přirozené spolupráce ve skupině, přiměřené komunikaci apod.

Výtvarná výchova významně a atraktivní formou přispívá k všestrannému rozvoji dítěte. Významně se podílí na formování osobnosti žáka. Navíc je schopna zahrnout tato průřezová témata RVP:

- *Osobnostní a sociální výchova*
- *Výchova demokratického občana*
- *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*
- *Multikulturní výchova*
- *Enviromentální výchova*
- *Mediální výchova .“ (RVP, 2009, s.100)*

Tato témata musejí být zařazena do základního vzdělávání a propojena se všemi předměty vzdělávacích oblastí. Průřezová témata komplexně vzdělávají žáka, ovlivňují proces tvorby a rozvoj klíčových kompetencí u žáků. Děti jsou těmito činnostmi vedeny k odvaze a chuti uplatnit svoje jedinečné pocity a zapojit se do procesu tvorby a komunikace (RVP, 2009).

3. Cílové zaměření základního vzdělávání – klíčové kompetence

Vzdělávání ve všech vzdělávacích oblastech směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí. Tyto kompetence představují souhrn vědomostí, schopností, postojů i hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj a uplatnění se ve společnosti pro každého jedince.

Klíčové kompetence lze získat jako výsledek celkového procesu vzdělávání. K jejich rozvíjení musí přispívat veškerý vzdělávací obsah i aktivity a činnosti, které probíhají ve škole (RVP, 2009).

Jednotlivé kompetence charakterizuje RVP (2007) takto:

- Kompetence k učení

Na konci základního vzdělávání si žák vybírá vhodné způsoby, metody a strategie pro efektivní učení, dokáže plánovat a organizovat nebo řídit své učení. Je podpořena chuť k dalšímu vzdělávání a tím směřuje i k pozdějšímu celoživotnímu vzdělávání. Děti zvládají samostatně pozorovat a experimentovat a své výsledky také porovnávat a vyvozovat z nich závěry. Všechny informace si děti vyhledávají a třídí samy a jejich pochopením je efektivně využívají v procesu učení, při kterém operují s běžnými termíny, znaky či symboly.

- Kompetence k řešení problémů

Děti dokáží rozpoznat a vnímat problém a najít jeho příčinu, samostatně jej řeší libovolně zvolenými způsoby. Samy vyhledávají informace k řešení problémů, vyberou si nejvhodnější variantu řešení a aplikují ji. Svoje jednání jsou děti schopny si obhájit a berou zodpovědnost za své činy.

- Kompetence komunikativní

Děti se učí vyjadřovat výstižně, kultivovaně v písemném i ústním projevu, formulují svoje myšlenky a názory logicky, učí se naslouchat druhým, porozumět jim a zapojit se do diskuse. Dokáží klást otázky a obhajovat své názory. Pracují s různými typy textů, učí se v nich orientovat a vybírat z nich podstatné informace. Všechny komunikační dovednosti vhodně využívají ke spolupráci a soužití se společností.

- Kompetence sociální a personální

Děti při práci ve skupině vytvářejí příjemnou atmosféru na základě ohleduplnosti a úcty a akceptování určitých pravidel. Vzájemně poskytují pomoc nebo o ni požádají. Mají možnost sebeuplatnění dle svých schopností a sebehodnocení, což v nich podporuje sebeúctu, sebedůvěru a pomáhá k ovládnutí vlastního chování a jednání.

- Kompetence občanské

Děti respektují jeden druhého a jsou schopny vcítit se do situací jiných, ale zároveň odmítají násilí a hrubé zacházení. Jsou si vědomy svých povinností a práv a dle dané situace se samy rozhodují k účinné pomoci a chování se v krizových situacích ohrožujících zdraví nebo život člověka. Projevuje se u nich smysl pro kulturu a tvořivost a postoje k uměleckým dílům a našim tradicím a kulturnímu a historickému dědictví. Samy se zapojují do sportovních aktivit a kulturního dění a mají zájem o environmentální problémy, kdy chrání životní prostředí a kladou požadavky na společnost.

- Kompetence pracovní

Při pracovním procesu děti používají účinně různé pracovní nástroje a materiály a dodržují při něm určitá pravidla a bezpečnost práce. K výsledkům práce

přístupují nejen z hlediska kvality a funkčnosti, ale i ochrany svého zdraví i druhých a ochrany životního prostředí. K práci využívají znalosti a zkušenosti získané ze všech vzdělávacích oblastí a rozhodují se o následujícím vzdělávání a profesním zaměření.

Výtvarná výchova při dostatečných vědomostech, patřičné pozornosti a aktivitě umožňuje úroveň výtvarného oboru pozvednout i nad povinný rámec RVP. Tím se otevírá učitelům prostor pro vytvoření rovnocenného postavení výtvarné výchovy mezi ostatními vzdělávacími předměty (RVP, 2009).

4. Tvořivost ve výtvarné výchově

„Požadavek na učitele být reflektivním praktikem vyplývá z kurikulární reformy a odráží současné celosvětově prosazované nároky na profesi učitele. Tato reforma má vytvořit podmínky pro spojení individuální tvořivosti a osobních vlastností s potřebou reflektovat pravidla soužití mezi lidmi a s přírodou. RVP ZV staví před učitele mimo jiné úkol vyhledávat, objevovat a aplikovat zajímavé a atraktivní vzdělávací koncepce a metody práce s dětmi.“ (RVP, 2007)

K tvořivým projevům člověka obracejí pozornost již řadu let vědci, učitelé i představitelé dalších profesních oborů. Rámcový vzdělávací program vytváří nyní mimořádně příznivé podmínky pro uplatnění tvořivosti učitelů i jejich žáků. Řada poznatků o rozvíjení tvořivosti dětí v reálných podmínkách školního vzdělávání však dosud v obecnou známost mezi učiteli nevešla. Důvody jsou rozličné, doprovázeny často nepochopením spojitostí mezi vnitřními a vnějšími činnostmi. Výtvarná tvořivost v úkolech předkládaných žákům k řešení bývá vytěšňována „obecnou tvořivostí“, často směřující k produktům pokleslých výtvarných kvalit (Hazuková, 2010).

Pro děti je velmi důležitá spontánní tvořivost podpořená jejich vlastní neskrývanou a přirozenou představivostí. Je proto dobré děti v jejich osobitém přístupu k tvorbě podporovat, nebránit jim v objevování nových zkušeností, možností a v získávání neobvyklých prožitků. *„Tvořivost lze chápat jako chování, v němž se projevuje jak jedinečnost, tak hodnota. Je to funkce vědění, představivosti a hodnocení. Tato triáda se vyskytuje už u Brunnera, když popisuje proces učení jako získávání, transformaci a hodnocení.“* (cit. in Hazuková 2010, s. 36)

Co je „tvořivost“, kterou mají učitelé rozvíjet u žáků a zároveň ji sami projevovat ve výuce? Odpověď není jednoduchá, protože dosud neexistuje jednoduchá a jednotná definice tohoto jevu. Jaromír Uždil, který přispěl významně k vývoji koncepce naší výtvarné výchovy, se pokusil o definici tvořivosti. Uvedl ji ve svém referátu na II. celostátní konferenci učitelů v roce 1966. *„Tvořivost, všeobecně charakterizovaná jako účast celé osobnosti na daném výkonu, byla v poslední době sama – jako psychologický fenomén – podrobena intenzivní vědecké analýze. Ukázalo se, že ji lze chápat konkrétněji a méně literárně. Jejími neodmyslitelnými složkami jsou citlivost k vlastní činnosti a k vlastnímu zážitku z probíhajícího výkonu, schopnost cílevědomé analýzy složek daného úkolu i procesu, jenž směřuje k jeho dosažení, schopnost ústrojné syntézy takové, která není založena jen na zevšeobecnění, ale obsahuje prvek subjektivního hodnocení a postřehu pro potřeby individuálního, originálního řešení, schopnost vidět jednoduché ve složitém, ale i složitě v jednoduchém. Zdůrazňuje se tu tedy složka činnosti, ale i přípravné a průběžné analýzy podmínek, složka emocionální (zájem, radost), ale i složka racionální.“* (Uždil, 1988, s. 130)

Je důležité si připomenout, že právě na II. celostátní konferenci učitelů výtvarné výchovy byla za ústřední téma zvolena tvořivost. Tvořivost zůstala v centru pozornosti teorie a praxe výtvarné výchovy prakticky do počátku 90. let. Příkladem tvořivého pojetí výtvarné výchovy je společné dílo Jaromíra Uždila a Igora Zhoře „Výtvarné umění ve výchově mládeže“ (Šobánková, 2007).

Tvořivost neboli kreativita bývá nejčastěji vysvětlována jako schopnost nebo vlastnost osobnosti. Přístupy ke zkoumání kreativity a jejich projevů jsou různé (Hazuková, 2010).

Současná společnost poskytuje člověku nadbytek instrukcí, ale tuto potřebu současně omezuje. Dává člověku jen málo příležitostí tvořivě se projevat. Za podstatný rys tvořivosti je obecně pokládána nespokojenost s daností, vnitřní nutkání a potřeba danost měnit. Nejucelenější přehled na problematiku tvořivosti z našich autorů podali:

- **František Holešovský** – zabýval se problematikou tvořivosti ve vztahu k výchově a vzdělávání, byl teoretikem estetické výchovy, průkopníkem teorie ilustrace pro děti. Působil jako významný pedagog a psycholog. Shrnul závěry dosud publikovaných prací, zvláště zahraničních.
- **Jaromír Uždil** - vědec, výtvarník, výtvarný pedagog. Uvažoval o dětské tvořivosti ve vztahu k výtvarné výchově a jejím specifickým možnostem, kterými může rozvoji tvořivých kvalit přispět. Prosadil uplatnění tvořivých postupů ve výtvarné výchově.
- **J. Hlavsa** – český psycholog a teoretik tvořivosti v 80. letech 20. století upozornil na fakt, že tvořivost nelze vysvětlovat jen na základě jejích vnějších pozorovatelných projevů. Vyslovil názor, že tvořivost je nutno formulovat nejen jako schopnost, např. řešení problému, ale jako stálou tendenci k vývoji. Zaměřil se na procesuální stránku tvořivosti (Hazuková, 2010).

Existuje mnoho výzkumných nálezů, které mají přímý vztah k rozhodovací činnosti učitele v situacích výuky, včetně výtvarné výuky. Francouzský matematik, fyzik a filozof J. H. Poincaré na základě vlastních úvah navrhl čtyřfázový model procesu tvořivého myšlení. Tento model v procesu tvořivého myšlení uvádí Hazuková (2010) takto:

Fáze	Obsah	Psychologický stav
1. Přípravná	- zkoumání problému - shromažďování materiálu - vyvolávání informací	- napětí
2. Inkubační	- rozvíjení aktivity - hodnocení informací a poznatků	- frustrace
3. Vhledová	- intenzivní procesy - inspirace - návrh na průběžné (konečné) řešení	- uspokojení - silné citové hnutí - potřeba komunikace (zvláště verbální)
4. Verifikační	- ověření, potvrzení - vhodnosti řešení	- koncentrace (ve smyslu nasycení potřeby)

V tomto přehledu je kladen důraz na úlohu fantazie a intuice a rozvíjení obou typů myšlení (konvergentního a divergentního) (Hazuková, 2010).

Ze zahraničních autorů se zkoumáním tvořivosti dále zabývali především P. Guilford a V. Lowenfeld.

Vytvoření tvořivého příznivého sociálního klimatu třídy je předpokladem vyučování. Tvořivého učitele, který příznivé klima třídy dokáže vytvářet, charakterizují podle Hallmana následující kvality: (cit. in Hazuková, 2010, s. 41-42)

„ 1/ Pečuje o vlastní iniciativu žáků v učení.

2/ Vytváří ve třídě neautoritativní ovzduší.

3/ Podporuje přeučování žáků.

4/ Podporuje tvořivé myšlení žáků.

5/ Pečuje o odročení soudu a řešení, neurychluje je, tím zmenšuje význam chyb.

6/ Rozvíjí u žáků intelektuální pružnost, pohyblivost.

7/ Vede žáky k vlastnímu hodnocení.

8/ Pomáhá žákům stát se citlivými lidmi vůči vnějším podnětům.

9/ Dovede klást otázky tak, aby podněcovaly zvědavost a vedly ke zkoumání.

10/ Dává žákům příležitost zacházet aktivně s věcmi, materiály, nástroji, strukturami, myšlenkami, pojmy.

11/ Pomáhá žákům překonávat stavy frustrace a nezdaru.

12/ Vede žáky k tomu, aby chápali problém jako celek.“ (Hazuková, 2010, s. 41)

Tvořivé postupy nelze předepsat, ale je možné je připravit, vytvořit pro ně vhodné podmínky. Doporučení, která se týkají vztahu učitelovy osobnosti a rozvíjení tvořivých předpokladů žáků, jsou shrnuty do devíti zásad, podle kterých by měl učitel:

„1/ směřovat k tvořivému vyučování vědomě,

2/ věnovat pozornost atmosféře třídy,

3/ mít odvahu zkusit něco nového,

4/ umožnit žákům, aby se nadchli k plodným nápadům,

5/ podporovat divergentní myšlení,

6/ pamatovat na tvořivou potřebu komunikace,

7/ mít na mysli, že „obtížný“ žák chce uniknout nudě,

8/ respektovat osobní výpověď žáka o jeho vnitřním světě, přijímat chyby a umět je promíjet, popř. je využít pro formování zkušenosti,

9/ vědět, že různé typy žáků se učí různým způsobem a nepřipustit, aby se hodnocení změnilo v útlak.“ (cit. in Hazuková, 2010, s. 58)

O důležitosti tvořivosti se zmiňuje RVP (2007) takto: *„Probuzení tvořivosti je součástí každé výtvarné činnosti. Sklon k hledačství a k pokusnictví je obecnou vlastností dětské psychiky, kde znamená velice důležitou kvalitu. Tvořivost jako taková se výtvarnými činnostmi rozvíjí a zpětně ovlivňuje všechny postoje člověka. Tvořivý člověk je člověk samostatný, plný aktivity a nápadů. Nesnaží se někomu připodobnit ani ho pasivně následovat. Za každých okolností se snaží nalézt vlastní cestu. Je tedy vnitřně svobodný. Proto je třeba vidět v rozvíjení individuální tvořivosti jeden z nejpotřebnějších výtvarně výchovných cílů.“*

Ve výtvarné výchově se snažíme žáky podněcovat a vést ke tvořivému přístupu nejen ve vztahu k jejich budoucímu povolání, ale i ke vztahu k vlastnímu životu. Velký vliv na tvořivost dětí má samozřejmě prostředí, kde děti tvoří, ať se jedná o zařízení školní nebo domácí. Důležitou roli hraje také atmosféra a především zohlednění spontaneity dětí. Seznamujeme děti s uměním minulým i současným a vedeme je k rozvoji vyjadřování na každém kroku. Jsme si vědomi toho, že dobrý pedagog si musí umět hrát. Upřímně žasnout nad vším, čeho se dotýká a co ho obklopuje. Bude-li mít v sobě touhu po objevování, budou tvořiví i jeho žáci. Dostanou tak do života velký dar – schopnost tvořivě přistupovat ke každému problému, se kterým se v životě setkají. A to je cílem úsilí nás pedagogů.

„Princip tvořivosti velmi obohatil didaktické nazírání naší doby a nic by nebylo horší, než nevidět jeho význam pro výtvarně výchovnou argumentaci, i pro věcnější chápání cílů a metod daného oboru. Sám princip tvořivosti však nedává klíč k řešení všech otázek, které se situací daného oboru nutně souvisejí.“ (Uždil, 1976, s. 202)

5. Materiální didaktické prostředky

5.1 Využívání, funkce a třídění materiálních didaktických prostředků

Využívání materiálních didaktických prostředků ve škole zaujímá důležité místo z hlediska zvláštností poznávacího procesu dítěte. Uplatnění těchto prostředků má své specifické rysy podle charakteru každého vyučovacího předmětu (Nelešovská, Spáčilová, 2005). *„Mezi materiální didaktické prostředky řadíme všechny předměty materiální povahy, které jsou využívány ve výuce a slouží k zajištění a zefektivnění průběhu vyučovacího procesu.“* (tamtéž, 2005, s.194)

Výuka je ve své podstatě velmi složitý proces. Abychom docílili snazšího pochopení, provádějí se určitá zjednodušení, kterých se následně využívá. *„Po dlouhou dobu byla výuka chápána jako celek skládající se ze tří složek – obsah, učitel, žák.“* (Maňák, 2003, s. 71)

Jednou z nejdůležitějších funkcí materiálních didaktických prostředků je prostřednictvím smyslů přiblížit a zprostředkovat skutečnost, která je po verbální stránce obtížně postižitelná. Z hlediska zvláštností poznávacího procesu dítěte mladšího školního věku zaujímá využívání materiálních didaktických prostředků důležité místo. Tyto prostředky se uplatňují podle charakteru každého vyučovacího předmětu a mají své specifické rysy. Myšlení dítěte mladšího školního věku je převážně názorné, konkrétní. Je důležité, aby do celkového procesu bylo zapojeno co nejvíce receptorů, hlavně zrakových a sluchových (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

„Již Komenský uvádí jako jednu z důležitých didaktických zásad nutnost předvádění tolika smyslů, kolika je jen možné.“ (tamtéž, 2005, s. 194)

Problematika materiálních didaktických prostředků je tak důležitá, že se jí systematicky zabývá didaktika materiálních prostředků. Je to důležitá interdisciplinární oblast, ve které nalézáme vztah s technikou, ergonomií, kybernetikou a dalšími příbuznými vědními obory. Váže se na technický rozvoj a vytváří tak nejprogressivnější část didaktiky. Nedá se přehlédnout, že se nadále vyvíjí, využívá výsledky jiných odvětví, projevuje modernizační snahy, přestavby a reformy školství.

Didaktický prostředek se tak stává pojmem, který nemá dosud pevně ustálený obsah. Proto můžeme pozorovat jisté nesrovnalosti. Při širším chápání jsou však didaktickými materiálními prostředky všechny prostředky, které má učitel k dispozici a může díky nim dosahovat vytyčených výukových cílů. Pro třídění materiálních didaktických prostředků existují různá kritéria podle řady hledisek. O tom svědčí i fakt, že se klasifikací materiálních didaktických prostředků ve svých pracích zabývá řada autorů. Je známý např. přehled materiálních didaktických prostředků podle Malacha (1993). Materiální didaktické prostředky jsou přehledně uspořádány v publikaci Školní didaktika (Kalhous, 2002). Můžeme se zde seznámit s rozdělením materiálních didaktických prostředků do několika skupin:

- Učební pomůcky
- Technické výukové prostředky
- Organizační a reprografická technika
- Výukové prostory a jejich vybavení
- Vybavení učitele a žáka (Kalhous, 2002).

5.2 Učební pomůcky

„Jen málokdo si v dnešní době dokáže představit učitele jakéhokoliv předmětu bez učebních pomůcek, odkázaného jen na sebe samého, odkázaného jen na verbální a neverbální komunikaci.“ (Dostál, 2008, s. 7)

Tím, že se učební pomůcky aplikují do výuky, je možno lépe a efektivněji využívat výukových metod. Výuka se tak stává příznivější jak pro učitele, tak pro žáka. Žáci mohou např. manipulovat se zobrazenými předměty nebo symboly. Pojem učební pomůcka pak můžeme definovat jako předmět zprostředkující, nebo napodobující realitu, který napomáhá větší pozornosti, nebo který usnadňuje výuku (Průcha a kol., 2004). Můžeme se setkat i s názorem, že učební pomůcky jsou přirozené objekty nebo předměty napodobující skutečnost nebo symboly. Tyto pak ve vyučování a učení přispívají jako zdroje informací k vytváření, prohlubování a obohacování představ. Učební pomůcky umožňují vytvářet dovednosti v praktických činnostech žáků, mohou posloužit k zobecňování a osvojování zákonitostí přírodních a společenských jevů (Kujal a kol., 1967). Používají se hlavně proto, aby vytvořily podmínky pro lepší vnímání učiva. „Učební pomůcky můžeme charakterizovat jako prostředky, které:

- *přibližují to, co je vzdálené,*
- *zvětšují to, co je malé, a naopak zmenšují to, co je příliš velké,*
- *zpomalují to, co je příliš rychlé, a naopak zrychlují to, co je pomalé,*
- *odhalují to, co je skryté,*
- *konkretizují to, co je abstraktní,*
- *zpřítomňují to, co je minulé,*
- *fixují to, co je prchavé,*

- *zprehledňují to, co je složité.*“ (Nelešovská, Spáčilová, 2005, s. 194)

V dnešní době se setkáváme s řadou učebních pomůcek pro obory odlišné kvality a kvantity od domácích i zahraničních výrobců. Většina škol je již řadou pomůcek vybavena. Je na učiteli, aby si případně do výuky vybíral pomůcky uvědoměle a odůvodněně, na základě určitých hledisek. Některé pomůcky si vyrábějí pedagogové i sami, rovněž studenti mohou být v rámci výuky vedeni k výrobě nějaké pomůcky (Chromý, 2011). Učební pomůcky jsou ovšem oblastí, která se vyznačuje velkou rozmanitostí. Výběr těchto pomůcek je pak výsledkem hodnocení a zvažování řady faktorů, které pozitivně nebo negativně ovlivňují výchovně vzdělávací proces a tím jeho efektivnost (Dostál, 2008).

Je velmi vhodné učební pomůcky klasifikovat a vytvořit přehledný systém. Autoři Rambousek a kol. (1989, s. 20, cit. in Kalhous a kol., 2002, s. 338) navrhuji níže uvedenou kategorizaci učebních pomůcek:

Kategorizace učebních pomůcek	
<i>Originální předměty a reálné skutečnosti</i>	<i>přírodniny:</i> <i>v původním stavu</i> <i>upravené</i>
	<i>výtvary a výrobky – v původním stavu (vzorky výrobků, přístroje, umělecká díla)</i>
	<i>jevy a děje – fyzikální, chemické, biologické aj.</i>
	<i>modely – statické, funkční, stavebnicové</i>

<i>Zobrazení a znázornění předmětů a skutečností</i>	<i>zobrazení:</i> <i>prezentovaná přímo</i> <i>prezentovaná pomocí didaktické techniky (statické, dynamické)</i>
	<i>zvukové záznamy – magnetické, optické</i>
<i>Textové pomůcky</i>	<i>učebnice – klasické, programované</i>
	<i>pracovní materiály – pracovní sešity, studijní návody, sbírky úloh, tabulky, atlasy</i>
	<i>doplňková a pomocná literatury - časopisy</i>
<i>Pořady a programy prezentované didaktickou technikou</i>	<i>pořady – diafonové, televizní, rozhlasové</i>
	<i>programy – pro vyučovací stroje, výukové soustavy či počítače</i>
<i>Speciální pomůcky</i>	<i>žákovské experimentální soustavy</i>
	<i>pomůcky pro tělesnou výchovu</i>

(Rambousek a kol., 1989, s. 20, cit. in Kalhous a kol., 2002, s. 338)

Chromý (2011) upozorňuje, že pomůcky mohou být využívány dvěma způsoby:

1/ přímou prezentací – tyto pomůcky lze používat bez jakékoliv nutné didaktické techniky. Jsou to zejména:

- originální předměty a reálné skutečnosti

- přírodniny – přírodní materiály (horniny, rostliny), vycpaniny apod.
- výrobky a výtvary – různé výrobky, umělecká díla, rozebíratelné vzory přístrojů apod.

- *děje a jevy – fyzikální, chemické jevy apod.*

- **znázornění a zobrazení předmětů a skutečností:**

- *modely – statické, dynamické, stavebnicové apod.*

- *statické zobrazení – školní obrazy, mapy, fotografie, diapozitivy, obsahy nástěnek apod.*

- **textové pomůcky**

- *učebnice – skripta, knihy apod.*

- *pomocná literatura – časopisy, encyklopedie apod.*

- *pracovní pomůcky – sešity, návody, tabulky.*

2/ prezentací s pomocí didaktické techniky – tyto pomůcky vyžadují ke své prezentaci didaktickou techniku. Patří sem zejména:

- **audio (zvukové) nahrávky** - *reálné zvuky, hlasové projevy, hudební nahrávky apod.*

- **pohyblivé obrazy** – *němé filmy, pohyblivé prezentace na PC apod.*

- **audiovizuální nahrávky** – *zvukové filmy, video v různých podobách (např. VCD, SVCD, DVD, Blue Ray) apod.*

- **ostatní** – *je třeba si uvědomit, že lze např. pomocí vizualizéru a diapojektoru promítat stránky z časopisu, ke kterému jinak není potřeba didaktická technika.“ (Chromý, 2011, s. 7, 8)*

Materiálně didaktické prostředky a zvláště didaktická technika zaznamenaly v poslední době rychlý vývoj spolu s rozvojem techniky a kultury. Došlo k modernizaci vyučování. Audiovizuální projekce, video a počítače se ve školách využívají stále více. Je pravděpodobné, že využívání informačních technologií v budoucnu výrazně ovlivní samotné učební prostředí školy a vlastní pedagogický proces (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

Aby se učitel při využívání materiálních didaktických prostředků nedopustil řady chyb, je nutné, aby dodržoval při práci s učebními pomůckami tyto zásady:

- Učitel by měl mít trvalý přehled o učebních pomůckách, které jsou pro jeho předmět na škole k dispozici. Když se jedná o pomůcky nové, je třeba seznámit se s jejich obsluhou a základní údržbou.
- Předpokládá se, že učitel musí s učebními pomůckami pracovat především z hlediska jejich funkčního zařazení do výuky. Je nutné si uvědomit, že práce s učebními pomůckami je pouze prostředkem, ne cílem výuky. Vyučovací hodiny přeplněné pomůckami zpravidla nepřináší mnoho pro efektivní výuky.
- Je samozřejmé, že učitel si musí v předstihu pomůcky vyzkoušet a ověřit z hlediska jejich bezchybného fungování.
- Pokud učitel do výuky zařadí experiment, pak je třeba vyzkoušet ho na stejném zařízení, jaké bude používat ve výuce.
- Do sestavování pokusů se doporučuje zapojit žáky, kteří mohou vykonávat funkce asistentů. Starší žáci mohou navrhovat uspořádání experimentu.
- Při předvádění musí být vše připraveno tak, aby všichni žáci dobře viděli. S tím nám v některých případech pomohou čtecí kamery ve spojení s televizními monitory.
- Učitel musí předem promyslet, jak zajistí aktivitu žáků při demonstraci pokusů. Často doprovází demonstraci výkladem proloženým otázkami, které podporují součinnost žáků.
- Pokud je k tomu škola vybavena, dáváme přednost experimentům, při kterých se žáci sami snaží pod dohledem učitele objevovat nové poznatky, ověřovat teoretické závěry apod.

- Materiálních didaktických prostředků se dá vhodně využít ve všech fázích výuky (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

Při činnostech s učebními pomůckami je nutné dbát na dodržování pravidel ochrany zdraví a bezpečnosti práce.

Autorky Nelešovská a Spáčilová (2005) upozorňují také na obtíže, které při práci s učebními pomůckami a didaktickou technikou mohou nastat. Patří k nim:

- Nedostatek odborných pracoven a s tím spojená potřeba přenášet pomůcky z kabinetu do tříd.
- Nedostatečná odborná analýza nabízených pracovních sešitů a učebnic, která učitelům ztěžuje výběr.
- Nedostatek financí potřebných k zakoupení didaktických náplní pro nejmodernější techniku (tamtéž, 2005).

5.3 Textové pomůcky - pracovní listy

Důležitým činitelem, který ovlivňuje průběh vyučovacího procesu a jeho efektivitu, je učitel a materiální didaktické prostředky. Učitel využívá materiálních didaktických prostředků s ohledem na zvláštnosti poznávacího procesu dítěte mladšího školního věku (Nelešovská, Spáčilová, 2005). Jedním z druhů materiálních didaktických prostředků jsou i textové pomůcky. Právě na učiteli záleží, s jakými textovými pomůckami bude s dětmi pracovat. V ostatních předmětech mají žáci k dispozici učebnice, knihy, sbírky úloh, tabulky, atlasy a doplňkovou literaturu. U předmětu výtvarná výchova je výčet didaktických pomůcek poněkud chudší. Učitel nemusí využívat jen dostupné učebnice, má možnost také vlastního pojetí práce ve výtvarné výchově.

Se vznikem RVP a ŠVP došlo k rozšíření nových didaktických pomůcek. Mezi oblíbené patří pracovní listy. Zajímavé a velmi dobré je také propojení teorie s praxí a učení s objevováním, prožitkem i zábavou. Jaký je konečný záměr autorů pracovních listů? Je to hlavně naplnění ideálního výukového modelu. Ve škole tak děti pracují samostatně, vyplňují pracovní listy individuálně nebo ve skupinách. Učitel pak jejich činnost jen mírně koriguje a může jim i poradit. Není tu ovšem od toho, aby vše vymýšlel a řídil. Tvořivý učitel se raduje z toho, že jeho žáci pracují samostatně a s radostí. V předmětu výtvarná výchova je využití pracovních listů méně frekventované. V současnosti se však s pracovními listy v této výchovně vzdělávací oblasti setkáváme většinou v souvislosti s výtvarnými animacemi v galeriích. Některé pracovní listy je tak možné použít bez průvodce, u jiných je třeba si lektora objednat. Samozřejmě, že průvodcem může být po pečlivém

prostudování pracovního listu i učitel. Může práci s pracovním listem přizpůsobit svým záměrům a názorům.

Autoři pracovních listů se snaží, aby se v nich objevily moderní formy a metody práce, jako učíme se navzájem, brainstorming, myšlenková mapa, aktivní práce s textem, ale i oblíbené křížovky, doplňovačky, hádanky.

Všechny pracovní listy se autoři pokoušejí koncipovat tak, aby žáci už při návštěvě galerií nebo škol samostatně přemýšleli a dávali si informace do souvislostí. Tuto práci za ně nečiní učitel, ani průvodce. Jednou z nejdůležitějších stránek pracovních listů je důraz na prožitkové učení, porovnávání. Motivační pracovní listy pro práci ve škole považují autoři pracovních listů za velmi důležité a věří, že je ocení i pedagogové. Pokud nezbyvá na práci s pracovními listy ve škole čas, je možné jejich domácí zpracování.

Pracovní listy mají obvykle dvě části. První část je motivační a je určena k práci ve škole, může být použita např. před návštěvou galerie. Druhá část pak slouží k prohlídce vlastní expozice.

Obsahem většiny pracovních listů jsou náměty pro evokační a reflexní fázi učení a je důležité, aby učitelé tyto úlohy nevynechávali a umožnili je svým žákům splnit. Mnohdy se setkáváme s tím, že je učitelé mohou považovat za „ztrátu času“.

V pracovních listech se často setkáváme i s náměty pro domácí práci. Je velmi dobré a dá se říct, že i nutné, se k těmto úkolům vrátit ještě ve škole, např. po návštěvě galerie. Hodně úkolů bývá praktických a přináší různé náměty. Pracovní listy, které jsou určeny pro práci ve škole, je možné také žákům promítnout prostřednictvím dataprojektoru.

Mezi priority pracovních listů patří to, aby jejich výtvarná podoba i texty byly pro žáky atraktivní – proto jsou často barevné, obsahují hodně fotografií a obrázků. Při tvorbě pracovních listů se projevuje také propojení předmětů v rámci mezipředmětových vztahů. Prim ve struktuře pracovních listů hrají často ukázky z krásné literatury (Motýlová, 2008).

„Pracovní listy se stávají stále populárnějšími, protože dostupná počítačová technika umožňuje jejich snadnou tvorbu s profesionálním vzhledem a podporují schopnost kritického myšlení, pomáhají žákům nalézt důležité i mírně nápadné myšlenky a vyvolávají další diskuzi.“ (Křístková a Křístek, 2004, s. 28)

Pracovní listy můžeme rozdělit do tří stupňů. Na listy informační, aktivizující a samoobslužné.

Informační pracovní listy podávají „jen“ potřebné informace svým uživatelům, slouží jako výchozí bod pro další aktivity. Tyto listy se vyplatí vytvářet pro jejich dlouhodobější využití. Práci s nimi je nutno doplnit aktivitami, během kterých získává učitel informaci o poznatcích a dovednostech žáků.

Aktivizující pracovní listy mají za úkol sledovat jednotlivé fáze vzdělávacího procesu. Při práci s nimi žák vstupuje do edukačního programu a ovlivňuje jeho podobu. Podněcují žákovo kreativní myšlení s jeho životními zkušenostmi. Do popředí je postaveno zadání učebních činností, kvalita informací je až druhořadá. Zadání úkolů v těchto listech by mělo být smysluplné, měřitelné a časově ohraničené.

Samoobslužné pracovní listy jsou kombinací listů informačních a aktivizujících. Děti s těmito listy mohou pracovat bez vedení učitele. Všechny potřebné informace a zadání úkolů by děti měly získat v textu. Charakteristické pro

tyto pracovní listy je jejich doplnění klíčem se správným řešením úkolů (Křístková a Křístek, 2004, Šobáň, 2008).

Při tvorbě a využití všech těchto typů listů je nutno dodržovat následující desatero:

- 1/ vytvořit pracovní listy tak, aby děti motivovaly a byly pro ně aktivizující, zajímavé, měly dobrou obsahovou, formální a estetickou úroveň;
- 2/ pracovní listy musí odpovídat záměrům a obsahu vzdělávacích standardů musí být zabezpečen jejich soulad s vědeckým poznáním, všechny informace a poznatky by se měly opírat o vědecké důkazy;
- 3/ úkoly musí být řazeny od jednoduchých ke složitějším;
- 4/ formulace úkolů má být jednoznačná a srozumitelná;
- 5/ úkoly by měly obsahovat některé prvky problémového charakteru, aby dětem dávaly prostor k vlastnímu přemýšlení, aktivitě a originálnímu přístupu k řešení;
- 6/ v pracovních listech by měl být dostatek funkčních obrázků, schémat, tabulek apod.;
- 7/ jednotlivé úkoly mají sledovat logickou návaznost;
- 8/ pracovní listy mají využívat mezipředmětových vztahů;
- 9/ aspoň poslední otázka by měla být otevřená, aby žáci mohli projevit vlastní tvořivost;
- 10/ pracovní listy by měly žákovi dát i prostor pro vlastní kontrolu a zpětnou vazbu (Žáčok, Schlarmannová, 2006).

Praktická část

6. Zprostředkování kultury starověkého Egypta

dětem 1. stupně ZŠ

6.1 Kultura starověkého Egypta

Egypt, starobylá země na březích Nilu, celá staletí okouzluje lidstvo dokonalostí monumentální architektury, kolosálních soch i stěn pokrytých obrazy, půvabem výtvarných děl i leskem zlata, stříbra, skla a polodrahokamů. Toto bohatství se zrodilo přitom tak dávno, před pěti tisíci lety. Tuto jednu z nejstarších civilizací lidstva svým umem a intelektem vytvořil egyptský člověk. Z pracovitých, obratných a nesmírně trpělivých rukou tak vznikla neuvěřitelně krásná, monumentální díla (Strouhal, 1989).

Lidé si obvykle představují Egypt jako zemi faraonů, nádherných chrámů, velkých měst a pohřebišť, krásných uměleckých předmětů a hieroglyfů. Ve starověku byl velmi důležitý vztah mezi faraonem a bohy. Faraon byl svrchovaným vládcem. Lidé věřili, že svou moc získal od bohů a že tak tvoří spojovací článek mezi nimi a světem lidí. Faraonovou povinností bylo stavět chrámy a zajistit, aby byly přinášeny oběti bohům, kteří v těchto chrámech sídlili (Gahlin, 2001).

Mezi první velká umělecká díla patří stupňovitá pyramida v Sakkáře, která byla postavena přibližně v roce 2650 př. n. l. Jedná se o první monumentální stavbu postavenou z vápencových bloků namísto sušených cihel. Zubatý obrys pyramidy představoval schody do nebe. Pyramida tvořila střed královského zádušního komplexu. Imhotep byl první velký světový architekt, který pro faraona

Džosera tuto pyramidu vybudoval. Z prostého člověka se stal i vynikající lékař, první, kterého vůbec známe (Velká kniha o Egyptě, 2008).

Pyramida v této době byla ikonou kultu boha Re, byla nejhonosnějším symbolem prestiže – vyjádřením královské moci a úspěchu panovníka. Vznikl tak celý komplex pyramid v Gíze. Největší, tzv. Cheopsova pyramida, byla postavena v roce 2589 př. n. l. Stala se legendou a byla zařazena k sedmi divům světa. Současně proslula jako nejvyšší stavba na zemi na více než 4500 let. Jedním z největších architektonických skvostů této pyramidy se stala „Velká galerie“, která vedla do pohřební komory. Stále je zajímavá ohromnou přečnělkovou klenbou vytvořenou stropními deskami položenými v úhlu strmějším, než je sklon galerie. To proto, aby byla chráněna před tlakem. Ten se totiž s růstem stavby postupně zvyšoval. Uprostřed komplexu stojí Chefrénova pyramida a vlevo se nachází pyramida Menkaurea, syna Chefrénova. Celý tento komplex střeží Velká sfinga, symbol Egypta, největší socha na světě. Vznikla z jediného kusu kamene (Gifford, 2008).

Starověcí Egyptané byli velmi dovední umělci a zruční řemeslníci. Vybudovali nádherné chrámy, stali se autory nástěnných maleb, sochařských a řezbářských prací, vyráběli šperky. Také proto mohl (na sever od Théb) vzniknout mimořádný chrámový komplex Karnak. Je znám největším uskupením chrámů na světě, je důkazem obrovského umu starověkého stavitelství. V chrámech i hrobkách se dochovala řada nástěnných maleb. Jsou doposud barevné, působí živým dojmem, představují jak výjevy z každodenního života chudých vrstev, tak posmrtný život bohů a faraonů. Náboženství mělo pro život obyvatel mimořádný význam, proto většina uměleckých výtvorů zobrazuje bohy, bohyně a faraony.

Egyptští umělci vyráběli také šperky (především ze zlata) a vyřezávali nádherné sošky, které měly náboženský význam. Vkládali je do hrobů, aby mrtvé chránily i po smrti.

Je všeobecně známo, že staří Egypťané se domnívali, že smrt je první krok na cestě do posmrtného života. Byly budovány hrobky, jejichž výzdoba nádhernými nástěnnými malbami neměla v tehdejším, ale ani v dnešním světě obdoby. Faraoni byli pohřbíváni v Údolí králů. Zde byla vyhloubena i slavná Tutanchamonova hrobka. Její bohatství zůstalo nedotčeno. Skrývala nedozírné množství drahocenných předmětů – byl to nepochybně nejhodnotnější poklad, jaký byl kdy objeven.

V Egyptě však vládly i ženy. Nejvíce oslavovanou faraonkou v historii starověkého Egypta byla Hatšepsovet. Během své vlády nechala postavit velké chrámy, zemi udržovala v míru a blahobytu. Její okázalý pohřební chrám se nachází v Deir el-Bahrí u čelní strany útesu. Jsou v něm znázorněny výjevy z jejího života. Nechala postavit obrovský obelisk, který se tyčí v Karnaku. Je to nejvyšší, dosud stojící obelisk v Egyptě, který je popsán hieroglyfy. Další čtyři obrovské obelisky, které nechala postavit, věnovala bohům (Gifford, 2008).

V roce 1353 př. n. l. došlo v Egyptě k převratné změně. V té době začal vládnout faraon Achnaton. Do historie se zapsal svým nařízením, že smí být uctíván pouze jediný bůh. Vybral si boha Atona a tím zároveň zakázal původní bohy. Začal s výstavbou památníků věnovaných Atonovi a brzy vyvstala potřeba nového hlavního města. Pro tento účel bylo vybráno místo, které je dnes známo jako Tell-el-Amarna. Dostalo jméno Achetaton. Období Achnatonovy vlády značně poznamenalo i výtvarné umění.

Achnaton si přál, aby umělci přešli k realističtějším formám zobrazení. V dobových hrobech byly na malbách znázorňovány radosti života a události ze života pohřbených osob. Achnaton se s oblibou nechával zobrazovat v intimních scénách z rodinného života. Svědčí o tom i některé reliéfy z amarnské vily, jež ukazují královský pár, jak si hraje se svými dcerkami pod životadárnými paprsky boha Atona. Všichni umělci, kteří pracovali v Achnatonových službách, se snažili odpoutat od strnulých tradic. Hlavy královských princezen byly portrétovány z profilu, jak bývalo obvyklé. Těla však byla nyní zobrazována daleko realističtěji a přirozeněji.

Achnaton změnil státní náboženství a způsob uctívání. Ovlivnil styl a obsah umění a chrámové architektury do takové míry, že jeho činy a názory můžeme nazvat revolucí. Avšak po Achnatonově smrti bylo vše zničeno. Nová dynastie faraonů oživila staré imperiální cíle Egypta a celou amarnskou epizodu odsoudila k zapomnění (Gahlin, 2001).

Zatímco evropské stavby v té době vydržely asi jednu generaci, egyptské byly budovány pro věčnost. To platí i o skvostném starověkém Egyptském chrámu Abú Simbel, který nechal pro sebe a svoji manželku Nefertari postavit Ramesse II., jeden z nejmocnějších egyptských faraonů, ve vnitrozemí sousední Núbie. Byl postaven jako okázalý oltář Ramessova božského statutu. Vchod doposud hlídají čtyři obrovské sochy. Vnitřek zdobí mimořádně působivé nástěnné malby. Celý objekt včetně soch je jednou velkou skulpturou vytesanou do útesu nad řekou.

Za zmínku stojí také fakt, že v roce 1963 byl celý chrám Abú Simbel přemístěn, aby byl ochráněn před stoupající hladinou jezera Násir, nové vodní nádrže vybudované za Asuánskou přehradou (Velká kniha o Egyptě, 2008).

Egyptská civilizace nám zanechala množství dokladů velkého nadání a výtvarných schopností svých umělců – kreslířů, malířů, tvůrců reliéfů a sochařů. Pozornost jsme v této kapitole věnovali pouze nejdůležitějším a nejznámějším dílům. Je třeba si také uvědomit, že umělecká díla nevycházela pouze z rukou jednotlivců, ale byla vesměs výsledkem kolektivní činnosti řady spolupracovníků. Kresba předcházela malbě anebo reliéfu, zhotovená socha byla svěřena k polychronii malířům (Strouhal, 1989).

6.2 Výběr tématu a přípravné fáze projektu

Když jsem se rozhodovala, jaké zvolím téma pro svoji diplomovou práci, měla jsem hned jasno. Vybrala jsem si zajímavé, lákavé a tajemstvím opředené téma „Zprostředkování kultury starověkého Egypta dětem 1. stupně ZŠ“. Starověký Egypt mne fascinoval od dětství a myslím si, že toto téma má co říci i dnešním dětem.

Protože prozatím neučím, mohla jsem s dětmi pracovat obvykle až po vyučování. Bylo mi však umožněno vést výtvarný kroužek a realizovat tak s dětmi většinu zajímavých úkolů týkající se tohoto tématu.

Výchovným a vzdělávacím záměrem bylo umožnit žákům seznámit se blíže s kulturou starého Egypta. Byla jsem přesvědčená o tom, že se mi podaří u dětí vzbudit zájem o toto téma. Přes všechny vymoženosti, které nám současná společnost poskytuje, je i dnes kultura Egypta velmi atraktivní, zajímavá, neustále nabízí nespočet nových objevů a dobrodružství. Kulturní síla této země byla natolik veliká, že se egyptské výtvarné umění vyvíjelo po 3 000 let zcela uceleně.

Při práci jsem motivovala děti hlavně obrazovými publikacemi a naučnými filmy, použila jsem informace z dějin umění. Při tvořivých činnostech jsme si vyzkoušeli techniky jako jsou kresba a malba, pokusili jsme se o využití zlatého dekoru. Protože jsem Egypt několikrát navštívila, využila jsem při motivaci i svých zážitků a vzpomínek. Zjistila jsem, že děti pak lépe zvládaly zadané úkoly a mohly se tak postupně připravovat ke zdárnému pochopení učiva o Egyptě.

Předložila jsem jim postupně některé náměty, které bychom mohli společně realizovat. Šlo například o expresivní užití barvy a černobílého dekoru, dekorativní řešení kočky s užitím zlaté barvy jako obrazu přepychu. Dalším úkolem byla malba

na formát A1 s využitím reprodukcí Memnonových kolosů, dále znázornění jediného boha slunce Atona pomocí barev a výroba posmrtné masky. Z těchto možností jsme pak společně vybrali jen ty, které nás zaujaly a postupně jsme je zrealizovali. Některé úkoly zpracovaly děti ve věku od šesti do dvanácti let.

Tento projekt byl výchozím didaktickým celkem z něhož potom vzešla podoba pracovních listů.

6.3 Realizace projektu

Náměty a jejich realizace:

- Egyptská kočka
- Kaširované a sádrové masky
- Memnonovy kolosy
- Princezna při jídle
- Záře Achnatonova slunce

EGYPTSKÁ KOČKA:

Název tematického celku:	Výtvarný projekt „Zprostředkování kultury starověkého Egypta“ dětem 1. st. ZŠ
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Námět:	Egyptská kočka
Ročník:	6.
Časová dotace:	5 vyučovacích hodin + schnutí
Cíl:	Vytvoření prostorového objektu, komunikace a pracovní vztah – uplatnění při tvorbě, zpracování tématu s využitím odpadového materiálu.
Očekávané výstupy vzhledem k RVP:	Žák nalézá vhodné prostředky pro vizuálně obrazná vyjádření vzniklá na základě vztahu zrakového vnímání k vnímání dalšími smysly, uplatňuje je v prostorové tvorbě.
Učivo - obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti, uplatnění prvků vizuálně obrazného vyjádření a subjektivity – reflexe vlastního vnímání.
Technika:	Kašírování
Organizace:	Skupinka tří dětí
Pomůcky:	PET lahve, plastové obaly, nůžky, tavná pistole, kelímek s vodou, štětec, noviny, Taposa – lepidlo na tapety, voda, průklepový papír, akrylové a temperové barvy, lihový černý fix, lepenka, zlatěnka, ruční mixér, nádoba na papírovou hmotu.

VLASTNÍ REFLEXE:

Samotné tvorbě koček předcházely pracovní listy, které jsem právě začala tvořit. Byla jsem zvědavá, jak na ně budou děti reagovat. Zkusila jsem je seznámit s prvním úkolem, ve kterém děti poznávají kočku jako průvodkyni. Kočka s nimi komunikuje a zároveň je nabádá k tomu, aby ji ztvárnily tak, jak kdysi asi vypadala.

Jak jsem předpokládala, děti zadání velmi zaujalo. Motiv zpracovávala tři talentovaná děvčata. Práce je bavila a těšila. Činnost na prostorovém objektu byla pro ně přínosem, mohly si zkusit něco nového – zajímavého.

Než přistoupily k vlastní práci, vysvětlila jsem jim, jak postupovat. Pak už jsem na děvčata pouze dohlížela, případně jsem jim pomohla při práci s tavnou pistolí.

I když všechna děvčata použila techniku kašírování, každá kočka byla nakonec úplně jiná. Dvě děvčata použila PET lahve a plastový obal od šamponu ve tvaru koule – kterou použila na hlavu. Na druhou kočku byly použity pouze PET lahve, které bylo třeba rozříznout, aby se do sebe daly zasunout.

Obě části spojily k sobě přilepením. Pracovaly s novinovým papírem a lepidlem na tapety rozředěným ve vodě. Natrhané pásky novin namáčely v misce s lepidlem a přikládaly na PET láhev, postupně ji zakryly celou, tím tvořily tělo kočky. Kladly další vrstvy a modelovaly detaily. Některé části dotvářely až po částečném zaschnutí. Hlavu tvarovaly postupně, práce pokračovala po úplném zaschnutí. Celý objekt byl nejprve polepen bílým průklepovým papírem a potom natřen bílou akrylovou barvou a domalován temperovými barvami, hlava byla zvýrazněna lihovým fixem. Na dozdobení kočky byla použita „zlatěnka“ a „zlatá“ folie.

Reliéfní kočka vznikla jinak: z namočených novin byla vytvořena papírová hmota a ta byla postupně tvarována na lepence podle nákresu siluety kočky. Po zaschnutí byl reliéf pomalován akrylovými barvami a dozdoben „zlatěnkou“ a lihovým fixem. S tmavou kočkou kontrastuje pozadí v teplých pastelových barvách.

Tvůrčí činnost probíhala ve velmi příjemné a klidné atmosféře. Děvčata pracovala s nadšením a velmi svědomitě. Hotové kočky pak byly vystaveny v učebně výtvarné výchovy a sklidily od spolužáků i učitelů nemalý obdiv. S touto skupinkou dětí se mi pracovalo velmi dobře.

Obr. 1 Kočka z PET lahví (mumifikovaná)

Obr. 2 Práce na detailech

Obr. 3 Postup práce kočky z plastových obalů

Obr. 4 Kočka z plastových obalů

Obr. 5 Kočka kaširovaná na lepence

KAŠÍROVANÉ A SÁDROVÉ MASKY:

Název tematického celku:	Výtvarný projekt „Zprostředkování kultury starověkého Egypta“ dětem 1. st. ZŠ
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Námět:	Kaširované a sádrové masky
Ročník:	5. a 6.
Časová dotace:	5 vyučovacích hodin
Cíl:	Seznámení s vlastní identitou – každý jsme jiný, inspirace Egyptem – jiné rysy, odlišnosti.
Očekávané výstupy vzhledem k RVP:	Žák interpretuje podle svých schopností vizuálně obrazná vyjádření. Nalézá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku.
Učivo - obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity, ověřování komunikačních účinků – osobní postoj v komunikaci.
Technika:	Kaširování, modelování (na balonku)
Organizace:	Práce ve dvojicích
Pomůcky:	Nafukovací balonek, uvařený škrob, noviny, nůžky, balakryl, skartovaný papír – vlasy, tavná pistole, herkules, štětec.

VLASTNÍ REFLEXE:

Tento námět děti zpracovávaly ve dvojicích. Kromě talentovaných dětí z výtvarného kroužku pracovaly na úkolu i děti z nižších ročníků 1. stupně. Původně jsem chtěla s dětmi vytvářet sádrovou obvazovou masku. Bohužel pro velký zájem nebylo možné se všemi dětmi realizaci uskutečnit.

Zvolila jsem tedy jednodušší variantu – kašírování na nafukovací balonek. Na balonku děti vytvářely obličej pomocí uvařeného škrobu a novin. Místo očí a pusy nechaly díry, nos se pokusily vytvarovat. Pokračovaly stále v lepení proužků papíru na balonek. V závěru krátkými proužky papíru zarovnávaly okraje. Po zaschnutí byly masky přetřeny bílým balakrylem. Závěrečná fáze pak patřila lepení vousů, vlasů a obočí.

Při této práci byly děti u „vytržení“, probíhala mezi nimi soutěživost, kdo bude mít nejzdařilejší masku. Všem se tato činnost líbila. Nakonec jsem svolila k tomu, že mimo výuku si dva žáci za mé přítomnosti zhotoví masku pomocí sádrových obvazů přímo na obličej.

Ve dvojici si jeden z žáků nejprve natřel obličej indulonou, do nosu si dal papírové ruličky, sepnul si vlasy a zavřel oči. Druhý žák máčel obvazy do řidší sádry a přikládal je spolužákovi na obličej tak, aby mohl dýchat. Bylo nutné pracovat rychle, avšak s rozmyslem. Pěkného tvaru jsme docílili až po sundání masky. Ještě zbýval nezbytný čas na doschnutí a zpevnění. Posledním úkonem bylo natření masky bílým balakrylem.

U této činnosti děti projevovaly své pocity: „Už to hřeje, voní, pálí to, huť se mi dýchá“ apod. V konečné fázi byly s prací velmi spokojeny a s ostatními dětmi

se snažily vybrat nejhezčí masku. Nakonec ale uznaly, že všechny masky jsou svým způsobem hezké a zajímavé.

S prací dětí jsem byla velmi spokojená, ale zároveň jsem si oddychla, že se nám tento námět úspěšně podařil dovést až do zdárného konce. Realizace tohoto tématu byla pro děti jednoznačně nejzajímavější a vyhrála u nich na celé čáře.

Obr. 6 Sádrové obvazové masky

Obr. 7 Masky na nafukovacím balónku

Obr. 8 Maska ze sádrových obvazů

Obr. 9 Originální zpracování masky

MEMNONOVY KOLOSY:

Název tematického celku:	Výtvarný projekt „Zprostředkování kultury starověkého Egypta“ dětem 1. st. ZŠ
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Námět:	Memnonovy kolosy
Ročník:	6.
Časová dotace:	3 vyučovací hodiny+schnutí
Cíl:	Vytvořit barevnou kompozici s citem pro barvy a využití netradičních materiálů. Z plošného obrazu vytvořit trojrozměrný.
Očekávané výstupy vzhledem k RVP:	Žák při vlastních tvůrčích činnostech pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření, porovnává je na základě vztahů (kontrast doplňkových barev), porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace.
Učivo - obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti, uplatnění prvků vizuálně obrazného vyjádření, uplatňování subjektivity – vyjadřování představ, fantazie.
Technika:	Malba, lepení
Organizace:	Skupinová práce
Pomůcky:	Lepenka A0, oxeroxované zvětšené obrázky kolosů, bílý balakryl, štětec, akrylové barvy, herkules, písek (originál z Egypta), polystyrén, nůžky, tavná pistole, paleta na míchání barev.

VLASTNÍ REFLEXE:

V úvodní části hodiny jsem děti seznámila s úkolem, který je čekal. Protože se jednalo o práci s netradičními materiály, bylo nutné si dobře promyslet celý postup práce.

Děti se rozdělily do skupinek. Jedna prováděla přípravné práce, jako je stříhání a lepení na polystyrén, a druhá skupinka míchala barvy. Mezi námi všemi se rozvinula diskuze. Řešili jsme problém, jak kolosy umístit. Umístění podle osově souměrnosti jsme zavrhlí – zdálo se nám fádňí. Dali jsme přednost asymetrickému rozvržení v ploše. Sochy tak nebudou poskytovat čelní pohled, ale budeme je vidět tak, jako bychom stáli otočeni bokem.

Práce na tomto úkolu děti velmi zaujala. Velký zájem projevily o netradiční materiály – písek a polystyrén. S chutí se pustily do práce a začaly s nátěrem lepenky formátu A0. Nejprve použily podkladovou bílou barvu, pak mísily teplé barvy. Do mokrého nátěru postupně nasypávaly písek. Aby písek lépe držel, bylo nutné použít i lepidlo. Děti si zvolily barvy žlutou, červenou a hnědou. Práce vyžadovala trpělivost, protože jsme čekali, až podklad uschne. Poté děti pokračovaly - umístily sochy a nalepily je tavnou pistolí. V této fázi jsem jim pomáhala, aby nedošlo při manipulaci s pistolí ke zranění. Po zaschnutí se již dodělávaly detaily a drobné úpravy.

Když jsme pak společně hodnotili „dílo“, byli jsme všichni spokojeni už jen proto, že se nám úspěšně podařil přechod z plochy do trojrozměrné podoby. Z rovného podkladu vystupují kolosy a budí zajímavý dojem prostorovosti. Opět jsme při práci uplatnili mezipředmětové vztahy. Při závěrečném hodnocení jsem stihla dětem ještě povyprávět další zajímavosti o Memnonových kolosech.

Tuto práci považují za velmi zdařilou. Zpracovali jsme jedno z nejzajímavějších témat.

Obr. 10 Příprava podkladu

Obr. 11 Rozmístění a nalepení „kolosů“

Obr. 12 Výsledná práce

Obr. 13 Rozměřování pro umístění na školní chodbu

PRINCEZNA PŘI JÍDLE:

Název tematického celku:	Výtvarný projekt „Zprostředkování kultury starověkého Egypta“ dětem 1. st. ZŠ
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Námět:	Princezna při jídle
Ročník:	5.
Časová dotace:	5 vyučovacích hodin
Cíl:	Prohloubení mezipředmětových vztahů a kolektivní spolupráce.
Očekávané výstupy vzhledem k RVP:	Uplatnění osobitého vnímání v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku. Zapojování a nalézání obsahu vizuálně obrazných vyjádření do komunikace.
Učivo - obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti – vztahy a uspořádání objektů v ploše. Uplatňování subjektivity – prostředky pro vyjádření osobních zkušeností (zobrazení jídla) s kresbami, umístění jednotlivých kreseb do kolektivního díla. Ověřování komunikačních účinků – ve vzájemném dialogu dětí a učitele.
Technika:	Proškrabávaná tuš
Organizace:	Společná práce
Pomůcky:	Výkres 10x10 cm, oxeroxovaný zvětšený motiv princezny, tužka, voskovky, bílá křída, černá tuš, štětec, noviny, podložka, hřebík – rycí jehla.

VLASTNÍ REFLEXE:

Při motivaci jsem dětem záměrně ukázala upravenou reprodukci reliéfu. Děti zajímalo, kdo je na obrázku zobrazen. Pomocníkem nám byla kniha „Poklady starověkého Egypta“, ve které jsme našli odpověď na naši otázku. Děti se tak dověděly, co chtěly znát. Na reliéfu mohly vidět jednu z dcer krále Achnatona. Při té příležitosti jsem dětem vysvětlila pojem reliéf a plastická plocha.

Následně děti dostaly za úkol vybrat každou jinou potravinu, která ztvárněna na čtverečcích tvořila rám obrazu. Děti pracovaly se zájmem. Všimla jsem si komunikace mezi dětmi a viděla jsem, že děti dokázaly být kritické samy ke své práci, ale zároveň obdivovaly i práce spolužáků.

Tento úkol byl dosti náročný, hlavně po organizační stránce, aby se žáci domluvili při volbě zobrazované potraviny. Později ve finále se společně radili, které práce budou na karton nalepeny. Zadání vyžadovalo velkou dávku trpělivosti a pečlivosti. Zpočátku jsem měla z práce obavy, protože velmi záleželo na tom, aby jednotlivé čtverečky s potravinami byly správně rozmístěny. Velmi obtížné bylo sehnat velký karton A0 a slepit dohromady samotný oxeroxovaný motiv princezny, neboť se skládal ze čtyř dílů. Samotná technika - proškrabávaná tuš - byla pro děti zajímavá.

Při práci s tímto tématem jsme uplatnili mezipředmětové vztahy – matematiku, prvouku a vlastivědu. Nakonec se děti s prací „popraly“ a myslím si, že výsledek stál za to. V konečné fázi děti z obrázků vytvořily rám. Práce je zaujala, popoháněla je soutěživost, kdo správně uhodne lahůdku, kterou se princezna chystá vložit do úst. Když se nakonec děti dozvěděly, na čem si princezna pochutnávala, byly překvapeny. Jídlo, které princezna skutečně jedla,

tedy pečenou kachnu, se podařilo uhodnout jednomu žákovi. Ten se pak celý den pyšnil svou předvídavostí.

Kdybych měla hodnotit realizaci tohoto námětu s náměty ostatními, patřil by tento k nejnáročnějším.

Obr. 14 Příprava podkladu

Obr. 15 Příprava obrázků k nalepení

Obr. 16 Lepení obrázků

Obr. 17, 18 Některé z obrázků vytvořených technikou vyškrabávaná rezerváž

Obr. 19 Výsledný obraz

Obr. 20 Pečená kachna

ZÁŘE ACHNATONOVA SLUNCE:

Název tematického celku:	Výtvarný projekt „Zprostředkování kultury starověkého Egypta“ dětem 1. st. ZŠ
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Námět:	Záře Achnatonova slunce
Ročník:	Na práci se podíleli žáci 1.st.ZŠ
Časová dotace:	2 vyučovací hodiny
Cíl:	Abstraktním způsobem vyjádřit nehmatatelný pocit tepla. Rozvoj smyslové senzibility.
Očekávané výstupy vzhledem k RVP:	Rozvíjení a uplatnění osobitého vnímání v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření – světlostní a barevné kvality, jejich proměny v ploše. Vizuálně obrazné vyjádření zapojit do komunikace.
Učivo - obsahová doména:	Uplatňování subjektivity – vyjadřování představ, fantazie, cit pro barvy, míchání barev.
Technika:	Malba, rozmývání barev
Organizace:	Část žáků malovala jen zář, děti z kroužku vytvořily „Achnatonovo slunce“.
Pomůcky:	Výkres A2, tužka, pravítko, guma (načrtnutí), nádobka s vodou, štětec, vodové a anilinové barvy, zkušební papír.

VLASTNÍ REFLEXE:

Část dětí si vyzkoušela pouze vytváření záře. Talentovanější děti se pustily přímo do transformace z reliéfu do malby. Inspirovala je předložená fotografie trojrozměrného díla.

Tato činnost byla zajímavá tím, že žáky upoutaly efekty zapouštění a rozpíjení barev. Děti použily papír formátu A2 a provedly lehký náčrt tužkou. Mezi jednotlivými paprsky vznikaly mezerky a samostatné paprsky vyžadovaly hodně žluté barvy. Děti zapouštěly barvy oranžovou, rumělkou a karmín. U malby musely být trpělivé, jelikož pracovaly s obrysovou linkou, problém byl i s přidáním většího množství vody – paprsky se moc rozpíjely. Na závěr děti vytvořily paprskům slunce „ručičky“.

I když by se zdálo, že ztvárnění žáru slunce bude jednoduchou záležitostí, nebylo tomu tak. Úkol vyžadoval pracovat s rozmyslem, nespěchat, volit teplé barvy. Při spěchu by se mohl výsledný efekt pokazit. Nakonec se práce podařila. Děti, které malovaly jen zář, pracovaly soustředěně a snažily se, aby právě to jejich sluníčko zářilo co nejvíce.

S pracemi dětí jsem byla spokojená a také děti měly z výsledku radost.

Obr. 21 Detail záře

Obr. 22 Záře slunce očima žáků 4. třídy

Obr. 23 Tak vidí zářit sluníčko žáci 3. třídy

Obr. 24 Při práci – malování, rozmývání barev

Obr. 25 Záře Achnatonova slunce

7. Tvorba pracovních listů „Putování s Miou“ - průběh práce

Než jsem začala tvořit pracovní listy, seznámila jsem se s celou řadou knih, encyklopedií a internetových stránek týkajících se kultury starověkého Egypta. Využila jsem také titulů z oboru výtvarné výchovy. Inspiraci jsem našla např. u Věry Roeselové, Pavla Šamšuly, Igora Zhoře, Heleny Hazukové a Jaromíra Uždila.

Jak jsem se již dříve zmínila, mám velmi vřelý vztah nejen ke starověkému, ale i současnému Egyptu. Obdivuji starověkou kulturu Egypta a skláním se před lidmi, kteří dokázali vytvořit před tolika lety něco tak krásného.

Plná nadšení a elánu jsem se proto vrhla do tvorby pracovních listů. Byla jsem unešená a fascinovaná kulturou starověkého Egypta a myslela jsem si, že budu s prací brzy hotova. To jsem se ale mýlila. Egypt je tak zajímavé a rozsáhlé téma, plné neskutečného bohatství, a je proto velmi obtížné vybrat jen to základní, nejtypičtější.

Když jsem vytvořila první návrhy pracovních listů, brzy jsem přišla na to, že jsem se ocitla vlastně někde jinde, než byl můj původní záměr. Pohlcena starověkou kulturou jsem si neuvědomila, že vznikají listy týkající se historie, a ne výtvarné výchovy. Sebekriticky jsem je proto přepracovala. I když jsem na tvorbě pracovních listů strávila mnoho času, opět se má práce minula cíle. Bohužel celá řada listů v konečné fázi opět nedopadla tak, jak by měla vypadat. Zaměřila jsem se až příliš na úkoly, které více odpovídaly pracovnímu vyučování a ne tvořivé povaze výtvarné výchovy. Snažila jsem se tedy hotové pracovní listy zredukovat a vybrat z nich jen to nejlepší a nosné. Myslím si, že teprve až nyní jsem pochopila, jaký má být výsledek mého úsilí. Musela jsem si znovu ujasnit, pro

koho pomůcku tvořím, co musejí listy obsahovat, jakou mají mít grafickou úpravu a čím děti mohou nejvíce zaujmout. Důležité bylo také najít optimální skladbu úloh, tak aby se děti při jejich plnění něčemu novému a užitečnému naučily.

Po shromáždění obrazového materiálu, ujasnění představy a celkového obsahu pracovních listů jsem se pokusila listy vytvořit v textovém editoru Microsoft Word, avšak brzy se ukázaly meze tohoto programu – neumožňuje propracovat grafiku edukační pomůcky a také není možná složitější manipulace s obrázky a jejich úpravou. Proto jsem požádala kolegyni Petru Zlou o pomoc s grafickým zpracováním v programu CorelDraw.

7.1 Grafické návrhy

V této podkapitole předkládám dokumentaci přípravné fáze pracovních listů.

Vytvořila jsem postupně k těmto listům mnoho námětů a otázek. Po náležitém zvážení a odborné radě jsem však tyto listy do diplomové práce nezařadila.

Pracovní list

1/ Označ obrázek, na kterém je vyobrazena zlatá maska faraona Tutanchamona

2/ přiřaď k sobě dvojice obrázků – obrys a výplň a pojmenuj jednotlivé dvojice

http://www.mysticum.cz/skarabeus-soska-amulet-p-980.html?cPath=218_42

Obr. 26 První návrhy pracovních listů - tisk na papír, který jsem společně s dětmi obarvila čajem...

6/ Starověký Egypt je znám velkým počtem faraonů, bohů a královen. Jedním z největších faraonů byl král Ramesse II., velmi známý je Tutanchamon a jeho zlatý poklad, mezi známé bohy patří Hor – bůh nebes, Usir – bůh mrtvých, sluneční bůh RE – nejmocnější z bohů, bohyně Eset – ochránkyně dětí, Hathor – bohyně lásky. Ke známým královnám řadíme Hatšepsut, Nefertiti a Kleopatru.

Obr. 27 První začátky pracovních listů...

4/ Díváš se na 2 obrázky znázorňující Egypťany, jak hodují. Najdeš 5 rozdílů?

--	--	--	--	--

5/ Jeden z nejstarších známých egyptských koláčů byl dole čtvercový a nahore špičatý. Říkalo se mu pyramida.

Nakresli podle vlastní fantazie různé tvary koláčů.

--

Obr. 28 Pracovní list s nápadem...

Vyber si z těchto postav nebo si sám zvol jinou oblíbenou postavu ze Starověkého Egypta a pozvi ji na večeři. Použij barevné papíry, lepidlo, nůžky – vytvaruj papírové potraviny a prostří je na stůl. U zvolené postavy na závěr řekneš, proč jsi ji na večeři pozval a cos jí připravil.

ZAJÍMAVOST:

Víte, že...starý letopisec Herodot zaznamenal, že při stavbě Cheopsovy pyramidy jedli dělníci česnek, cibuli a ředkvičku? Představte si ale, že desetitisíce dělníků při stavbě pyramidy snědly denně 21býků a 23 ovci!

Obr. 29 Pracovní verze listu - pokus vzbudit zájem o Egypt...

3/ Na obrázku vidíš princeznu, která je zobrazena při jídle. Co myslíš? Na čem si pochutnává? Co si podle tebe vkládá do úst? Dokresli!

Obr. 30 První návrh na zadání úkolu...

5/ Egypťané chovali hovězí dobytek, ovce, kozy, vepře, gazely, drůbež i psy. Také divokého velblouda znali už dávno. Byli i vynikajícími včelaři. Měli také ZOO, kterou založila Hatšepsovet. Chovala se v ní zvířata přivezená ze země Puntu – paviáni, žirafy, leopardi, gepardi, cizokrajní ptáci.

Vyrob si jakékoliv zvířátko, využij různé techniky a materiály.

Obr. 31 Pracovní verze listu...

Po fázi, kterou dokumentovaly předchozí strany, jsem po novém rozvržení práce, ujasnění si představ, doporučení a snaze dovést pracovní listy do zdárného konce, sestavila listy tak, abych vybrala pouze ty, které byly nosné a zbytek postupně dotvořila.

3/ Egypťané si velmi vážili svých zvířat a pokud si to mohli dovolit, nechávali své psy a kočky mumifikovat. Mrtvá zvířata byla zabalena do pruhů lněné látky zdobené složitými vzory.

Zkus si vyzdobit pruh lněné látky vzory, nebo použij vlastní fantazii. Zvol si fixi na textil a proužek starého plátna.

Obr. 32 Pracovní verze se zadáním úkolu...

Po vyzkoušení různých verzí jsem pokračovala v práci. Z výběru návrhů, které mne zaujaly, jsem začala znovu vytvářet pracovní listy. Tentokrát jsem zvolila didaktický prvek v podobě průvodkyně – kočku. Teprve nyní se z původních pracovních listů začaly vyvíjet nové, lepší.

Již od pradávna lidstvo fascinuje kultura starověkého Egypta. Někteří faraoni po sobě zanechali významné památky, které se vryly do paměti dalším generacím. Egypt se stal kolébkou umělecké kultury, v jejíž vývojové dráze se výtvarné umění dodnes pohybuje.

Nejčastěji slyšíme o faraonu Tutanchamonovi, který na trůn nastoupil v 9 letech, vládl jen krátkou dobu, ale zanechal po sobě pohádkový poklad, který byl objeven až v roce 1922.

Co myslíš? Mohli archeologové v jeho hrobce nalézt kočku? Zatrhni ANO x NE

Pokud jsi zatrhl ano, odpověď jsi správně. Archeolog Howard Carter opravdu v hrobce našel předměty, které znázorňovaly kočku. Egypťané si velmi vážili zvířat a pokud si to mohli dovořit, nechávali své psy a kočky mumifikovat. Kočka patřila k velmi uctívaným zvířatům. A právě kočka bude naší průvodkyní po celou dobu práce s těmito pracovními listy.

Jsem jen obyčejná kočka, ale za starých časů jsem bývala uctívána, vážená a oblíbená. Egypťané nám kočkám neměli potřebu dávat jména. Miu byla zkratka miu, jako všechny ostatní. Ale oblíbě jsem se netěšila jen já. Nad námi všemi kočkami bděla naše kočičí bohyně Bastet. Za mého života bylo ještě mnoho bohů, kteří měli zvířecí podobu. Chceš-li, seznámím tě s některými.

1/ /Obrázky, upravím, změním, doplním.../

Vyhledej v učebnicích nebo encyklopediích jak se bohové v podobě jednotlivých zvířat jmenovali.

2/

V dávných dobách lidé věřili, že jsme my kočky obdařené kouzelnými schopnostmi. Po smrti nás často mumifikovali a prokazovali nám posmrtné služby jako zemřelému člověku. Víš, že by mne potěšilo, kdyby ses mne pokusil ztvárnit, jak jsem asi vypadala? Nechám se překvapit...

/doplním zadání úkolu podle toho, jakou techniku nakonec zvolím.../

Obr. 33 Další verze pracovních listů - tentokrát s průvodkyní kočkou...

Po předešlém návrhu pracovních listů jsem se snažila postupně vytvořit všechny listy, aby bylo jasné, jakou budou mít v závěru podobu. Vedoucí práce provedla korektury a poradila mi, co bylo třeba vylepšit, opravit, změnit...

Pracovní listy

Již odedávna lidstvo fascinuje kultura starověkého Egypta. Někteří faraoni po sobě zanechali významné památky, které se vryly do paměti dalším generacím. Egypt se stal kolébkou umělecké kultury, v jejíž vývojové dráze se výtvarné umění dodnes pohybuje.

Pyramidy v Gize dal postavit král **Cheops**, jeho syn **Chefrén** a vnuk **Menkauré**. Největší je Cheopsova neboli *Velká pyramída*. Měřila 147 m (dnes je menší) a na její stavbu bylo třeba asi 2 300 000 kamenných kvádrů. O tři metry nižší Chefrénova pyramída nyní vypadá vyšší, protože byla postavena na mírně vyvýšeném místě a na jejím vrcholu se dochovaly zbytky původního obložení. Menkauréova pyramída je nejmenší, měří pouze 66 metrů.

Nejčastěji slyšíme o faraonu Tutanchamonovi, který na trůn nastoupil v 9 letech, vládl jen krátkou dobu, ale zanechal po sobě pohádkový poklad, který byl objeven až v roce 1922.

Co myslíš? Mohli archeologové v jeho hrobce nalézt kočku?

Zatrhni

nebo

Obr. 34 Zkouška nového pracovního listu...

Pracovní listy

Již odedávna lidstvo fascinuje kultura starověkého Egypta. Někteří faraoni po sobě zanechali významné památky, které se vryly do paměti dalším generacím. Egypt se stal kolébkou umělecké kultury, v jejíž vývojové dráze se výtvarné umění dodnes pohybuje.

CO JSOU TO PYRAMIDY? Pyramida - nejvyšší pyramidka je...
Pyramidy v Gize dal postavit král Cheops, jeho syn Chefrén a vnuk Menkaure. Největší je Cheopsova neboli Velká pyramida. Měla 147 m (dnes je menší) a na její stavbu bylo třeba asi 2 300 000 kamenných kvádrů. O tři metry nižší Chefrénova pyramida nyní vypadá vyšší, protože byla postavena na mírně vyvýšeném místě a na jejím vrcholu se dochovaly zbytky původního obložení. Menkaureova pyramida je nejmenší, měří pouze 66 metrů.

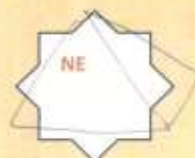
Nejčastěji slyšíme o faraonu Tutanchamonovi, který na trůn nastoupil v 9 letech, vládl jen krátkou dobu, ale zanechal po sobě pohádkový poklad, který byl objeven až v roce 1922.

Co myslíš? Mohli archeologové v jeho hrobce nalézt kočku?

Zatrhni

nebo

*Stále
přemýšlet
a dodržovat
druhé - jednová -*

Obr. 35 První korektury vedoucí práce...

Pracovní listy

Pokud jsi zatrhl ano, odpověď jsi správně. Archeolog Howard Carter opravdu v hrobce našel předměty, které kočku znázorňovaly. A právě kočka bude naší průvodkyní po celou dobu práce s těmito pracovními listy.

*role
střežícíj
křehké
aneb kočku
obdivovat.*

normální
JSEM jen obyčejná kočka, ale za starých časů jsem bývala uctívána, vážena a oblíbená. Egypťané nám kočkám neměli potřebu dávat jména. Miu bylo zkrátka miu, jako všechny ostatní. Ale oblíbě jsem se netěšila jen já. Nad námi všemi kočkami bděla naše kočičí bohyně Bastet. Za mého života bylo ještě mnoho bohů, kteří měli lidské tělo a zvířecí hlavu. Právě zvířata vyjadřovala druh síly a moci, kterou daný bůh měl. Chceš-li, seznámím tě s některými z nich.

*V době
mléka
Děje
když nedělali
mléko kvašené!
mléko...*

Vyhledej v učebnicích nebo encyklopediích jak se bohové v podobě jednotlivých zvířat jmenovali.

*uvést
musem mezi
jsemem
a štěstím*

zlatá

*DÁT
KORPÁL
DĚJE
DĚKADÉ*

zlatá

zlatá

*zlatom
že i
může být*

*Ar
kter
je neprospě*

Obr. 36 Návrhy listů a poznámky od vedoucí práce...

Podívej se na další vyjev ze starověkého Egypta. Také se ti líbí rytina z Tutanchamonovy hrobky? Co si mohli královští manželé pěkného povídat? Svůj názor napiš do bublin!

bratři se bavili

*matka a otec
děti a ti
bratři
jako na
rozhovoru
královští manželé
bratři se bavili*

Tutanchamon s manželkou Ancheseenamun. Rytina, která se nachází na opěrci zlatého křesla z Tutanchamonova pokladu.

Obr. 37 Cenné připomínky k listům od vedoucích práce...

Pracovní listy

*Je mi líbí, že jsi se pokusil
a na konec napsal lístek. Komentář
je super a velmi vyčerpávající...*

Jsem velice ráda, že ~~čteš~~ tyto řádky. Proč? Protože to znamená, že sis přečetl pár zajímavostí o historii a umění Egypta. Vyzkoušel sis několik ~~technik~~ *vytváření* výtvarné výchově a snad, jak doufám, ses také pobavil. Moc se mi líbil čas strávený s tebou. Jak jsi sám poznal, jsem však už velmi stará a tedy i ~~unavená~~ *klidnější*. Když se nebudeš zlobit, šlo bych si ještě prohlédnout krajinu, kterou jsi vytvořil. Potom se pokusím najít cestu ~~na místo, kde bych měla zase dlouho a v klidu odpočívat.~~ *na místo, kde bych měla zase dlouho a v klidu odpočívat.*

*Ještě tě
přijdu
navštívit*

Kdykoliv se se mnou budeš chtít zase setkat, otevři ~~tyto~~ pracovní listy znovu, nebo ~~jen~~ zavři oči a zkus si mě představit, jak se vyhřívám na sluníčku, které jsi tak krásně vytvořil. Měj se moc hezky a přeji ti mnoho zábavy a objevování na dalších cestách do tajů historie ~~a výtvarné výchovy~~ *a výtvarné výchovy*. Tvoje Mia

Obr. 38 Rady a doporučení od vedoucí práce...

Po korekturách od vedoucí práce jsem pokračovala v úpravách. Daly hodně práce a zabraly mnoho času. Bylo nutné obrázky správně vybrat, umístit, opravit písmo a gramatické chyby... Následující strany jsem se už pokusila tvořit v programu CorelDraw.

bez cvičných obrájků - nelicenční obsah?

Již odedávna lidstvo fascinuje kultura starověkého Egypta. Někteří faraoni po sobě zanechali významné památky, které se vryly do paměti dalším generacím. Egypt se stal kolébkou umělecké kultury, v jejíž vývojové dráze se výtvarné umění dodnes pohybuje. *řádky*

Když se řekne Egypt, každý si hned představí pyramidy. Ale co to byly pyramidy? Budovaly se proto, aby ochraňovaly těla faraonů, při jejich cestě do podsvětí. Nebyly jediným pohřebním místem – hrobkou faraonů, ale dnes již víme, že mnozí z faraonů byli pohřbíváni ve vyprahlém údolí, které je známé jako Údolí králů.

Pyramidy v Gize dal postavit král Cheops, jeho syn Chefrén a vnuk Menkaure. Největší je Cheopsova neboli Veliká pyramida. Měřila 147 m (dnes je menší) a na její stavbu bylo třeba asi 2 300 000 kamenných kvádrů. O 18 metry nižší Chefrénova pyramida nyní vypadá vyšší, protože byla postavena na mírně vyvýšeném místě a na jejím vrcholu se dochovaly zbytky původního obložení. Menkaureova pyramida je nejmenší, měří pouze 66 metrů.

Nejčastěji slyšíme o faraonu Tutanchamonovi, který na trůn nastoupil v 9 letech, vládl jen krátkou dobu, ale zanechal po sobě pohádkový poklad, který byl objeven až v roce 1922. *řádky*

Co myslíš, mohli archeologové v jeho hrobce nalézt kočku?

Zatrhni

nebo

Pokud jsi zatřhl ano, odpověděl jsi správně. Archeolog Howard Carter opravdu v hrobce našel předměty, které kočku znázorňovaly. Obujme si sedmimilové boty a vypravme se na putování do země za sedmero horami a sedmero moři, s kterými jsme se poprvé seznámili v pohádkách... *řádky!*
A právě kočka bude naší průvodkyní po celou dobu práce s těmito pracovními listy.

Obr. 39 První pracovní verze v programu CorelDraw...

S tím, že práce v grafickém programu bude tak náročná, jsem nepočítala. Byla jsem nucena požádat o radu kolegyni, která mi s grafickou úpravou pomohla. Neustále se však objevovaly problémy, hlavně s písmem. Vše se muselo znovu ručně přepisovat a předělávat. Byla jsem vlastně znovu na začátku...

Již odedávna lidstvo fascinuje kultura starověkého Egypta. Někteří faraoni po sobě zanechali významné památky, které se vryly do paměti dalším generacím. Egypt se stal kolébkou umělecké kultury, v jejíž vývojové dráze se výtvarné umění dodnes pohybuje.

Když se řekne Egypt, každý si hned představí pyramidy. Ale co to byly pyramidy? Budovaly se proto, aby ochraňovaly těla faraonů, při jejich cestě do podsvětí. Nebyly jediným pohřebním místem – hrobkou faraonů, ale dnes již víme, že mnozí z faraonů byli pohřbíváni ve vyprahlém údolí, které je známé jako Údolí králů.

Pyramidy v Gize dal postavit král Cheops, jeho syn Chefrén a vnuk Menkaure. Největší je Cheopsova neboli Měkká pyramida. Měřila 147 m (dnes je menší) a na její stavbu bylo třeba asi 2 300 000 kameniných kvadrů. O tři metry nižší Chefrénova pyramida nyní vypadá vyšší, protože byla postavena na mírně vyvýšeném místě a na jejím vrcholu se dochovaly zbytky původního obložení. Menkaureova pyramida je nejmenší, měří pouze 66 metrů.

Nejčastěji slyšíme o faraonu Tutanchamonovi, který na trůn nastoupil v 9 letech, vládl jen krátkou dobu, ale zanechal po sobě pohádkový poklad, který byl objeven až v roce 1922.

Co myslíš? Mohli archeologové v jeho hrobce nalézt kočku?

Zatrhni

nebo

Ano

Ne

Obr. 40 Nový návrh a pozadí pracovního listu...

bes amulet

čína 'biblián'

Po kaheču - líco

← Vzpomínám si, že za vlády faraonů jsme měly my kočky "zlaté časy". Tehdy Egypt živil blahodárný Nil, pěstovalo se hodně ovoce, zeleniny, lovíla se divoká zvěř. Přestože v některých obdobích se vyskytl i hladomor, my kočky jsme nikdy neměly hlad.

4

amí písmo

Skica z amarnské doby, kterou vidíš před sebou, představuje mládou ženu – princeznu, Achnatonovu dceru. Je zobrazena se všemi atributy amarnského umění. Všimni si, že má protáhlou hlavu a vystupující břicho. Před Achnatonovou érou a po ní, někdo nebyl zobrazován přímo v okamžiku používání potravy. Zajímá tě, kdo to byl Achnaton? Neboj se, dozvíš se to v pracovním listu 2.7. *ve slovniceku*

Nastříháš čtverečky, které budou tvořit rám obrázu. Použij techniku prokraběvaná tuž. Na každý čtvereček nakreslíš jáko, které máš ty sám rád a myslíš si, že si na něm mohla pochutnávat i princezna z obrázku. *čím? jak?* *čím? jak?*

made

ke rómčeku

Jedna z dcer krále Achnatona si pochutnává na ... Neolokčený reliéf z Amarny, 18. dynastie.

čím?

Stránka 7 *čím?*

čím?

Obr. 41 Pracovní verze - problémy s písmem...

6

*Dědí se na překrásný trůn.
Co tě na něm na první pohled upoutá?
Ano, je to zlato!
Právě tento kov byl v Egyptě hojně užíván.
V hrobce, kde jsem byla po několika tisíc let,
se našel krásně zdobený sarkofág,
překrásné zlaté předměty
a byla tu nalezena i tato maska z ryzího zlata.*

Zlatá maska faraona Tutanchamona

*Maska patřila mladíčkovi Tutanchamonovi.
Vyhledej si o něm co nejvíce informací a nejzajímavější si poznamenej.
Tutanchamonova maska byla připevněna převážně na mumii a leskla se tak,
až přecházel zrak. Masku tvořily plátky tepaného zlata,
měla zdobené oči, obočí a řasy z lazuritu. Pod maskou se ukrývala hlava,
která byla omotána pruhy iněného plátna.*

Za pomoci sádrového obvazu a vody si ve dvojici se spolužákem vyzkoušej udělat sádrovou masku. Až budeš hotov, maska bude suchá, pozorně se na odlitek zadívej. Poznáváš se? My kočky bychom se poznaly hned!

smějí se rámeček

Obr. 42 Další zkušební verze s pozadím a písmem...

6

Díváš se na překrásný trůn.
Co tě na něm na první pohled upoutá?
Ano, je to zlato!
Právě tento kov byl v Egyptě hodně užíván.
V hrobcích, kde jsem byla po několika tisících let,
se našel krásně zdobený sarkofág,
překrásné zlaté předměty
a byla tu nalezena i tato maska z ryzího zlata.

Zlaté křeslo z Tutanchamunova pohřbu

Zlatá maska krále Tutanchamuna

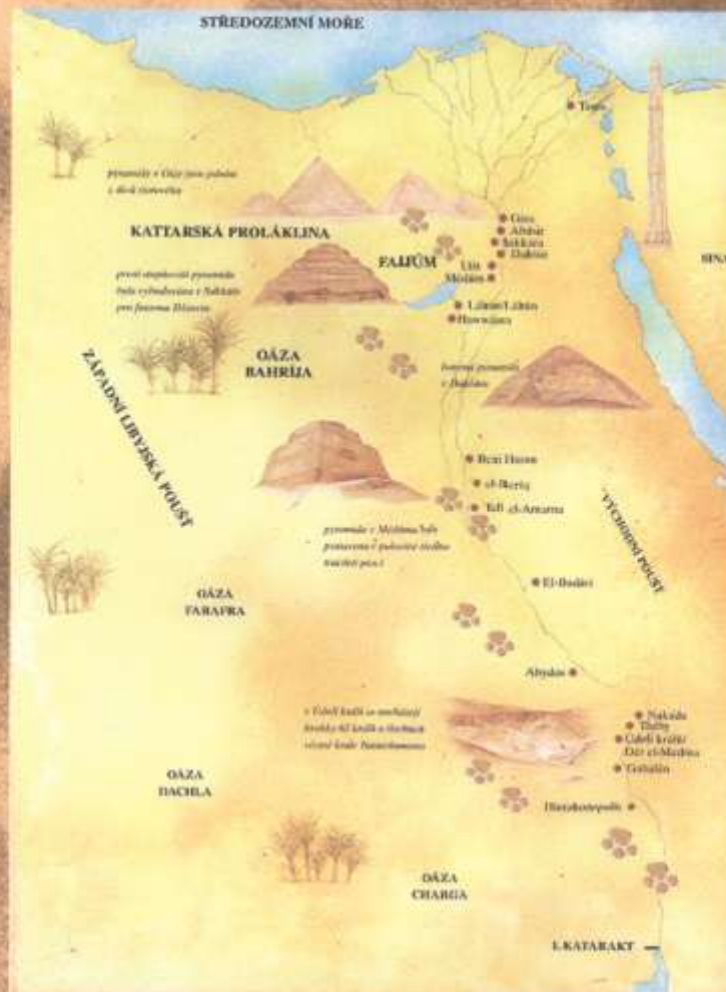
Maska patří mladšímu Tutanchamunovi.
Vyhledej si o něm co nejvíce informací a nejdůležitější si poznamenej.
Tutanchamunova maska byla připravena pouze na zemi a kvůli se tak,
až přechází zrak. Masku tvořily plátky tenkého zlata,
měli obklopené oči, obočí a řasy z lazuritu. Pod maskou se ukrývala hlava,
která byla omotána pruhy bílého plátna.

Za pomoci sádrového obvazu a vody si ve dvojici se spolužákem vyzkoušej udělat sádrovou masku. Až budeš hotov, maska bude suchá, pozorně se na odlitek zadívej. Poznáváš se? My kočky bychom se poznaly hned!

Obr. 43 Nové pozadí pracovního listu, problémy s písmem trvají...

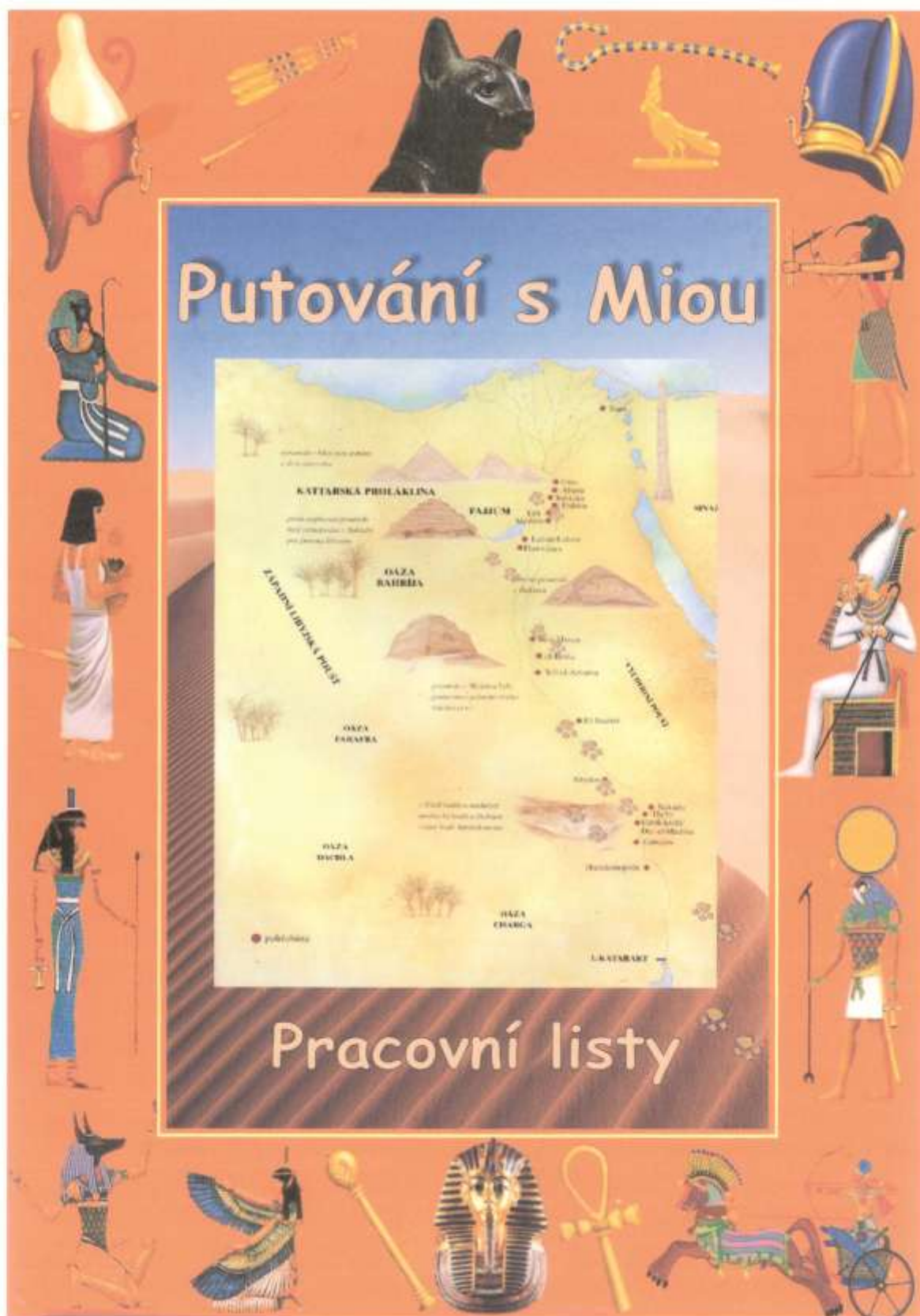
Po následujících úpravách už listy dostávaly konečnou podobu. Znovu jsme je přepsaly a zpracovaly v programu CorelDraw. Teď už zbývaly dodělat jen poslední maličkosti - pozadí, kontrola gramatiky a vytvoření složky na pracovní listy...

Putování s Miou *plánoval jsem*

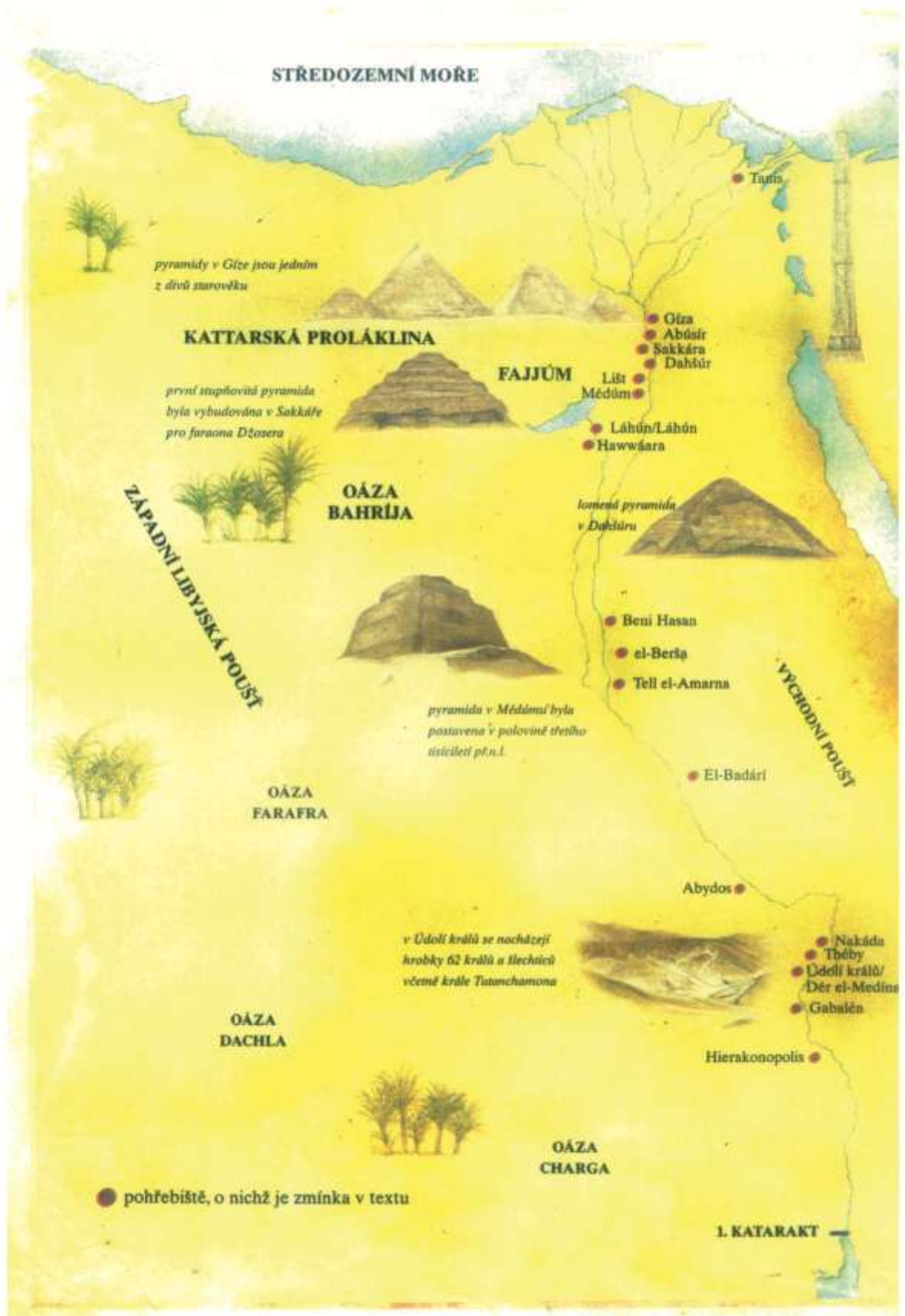

Pracovní listy

Obr. 44 Návrh na titulní stranu pracovních listů...

Obr. 45 Další návrh na titulní stranu pracovních listů...

Obr. 46 Zkušební obrázek na složku pracovních listů...

Jsem jen obyčejná kočka, ale za starých časů jsem bývala uctívána, vážená a oblíbená. Egypťané nám kočkám neměli potřebu dávat jména. Miu byla zkratka miu, jako všechny ostatní. Ale oblíbě jsem se netěšila jen já. Nad námi všemi kočkami bděla naše kočičí bohyně Bastet. V době mého života lidé uctívali velké množství bohů, kteří měli lidské tělo a zvířecí hlavu. Právě zvířata vyjadřovala druh síly a moci, kterou daný bůh měl. Chceš-li, seznámím tě s některými z nich.

1

Z obrázků, které máš před sebou, se na tebe dívají tři božstva.

Vyhledej v učebnicích nebo encyklopediích, jak se bohové v podobě jednotlivých zvířat jmenovali a jejich jména napiš do rámečků.

Bůh nebes

Bohyně válek a bitev

Bohyně radosti a hudby

Obr. 47 Vybrané pozadí na pracovní listy...

6

Diváš se na překrásný trůn.
Co tě na něm na první pohled upoutá?
Ano, je to zlato!
Právě tento kov byl v Egyptě hojně užíván.
V hrobce, kde jsem byla po několik tisíc let,
se našel krásně zdobený sarkofág,
překrásné zlaté předměty
a byla tu nalezena i tato maska z ryzího zlata.

Zlaté křeslo z Tutanchamonova pokladu

Zlatá maska faraona Tutanchamona

Maska patřila mladičkému Tutanchamonovi. ✓ *barra*
Vyhledej si o něm co nejvíce informací a nejzajímavější si poznamenej.
Tutanchamonova maska byla připevněna pevně na mumii a leskla se tak,
až přecházel zrak. Masku tvořily plátky tepaného zlata, měla skleněné oči,
obočí a řasy z lazuritu.
Pod maskou se ukryvala hlava, která byla omotána pruhy lněného plátna.

Za pomoci sádrového obvazu a vody si ve dvojici se spolužákem vyzkoušej udělat sádrovou masku.
Až budeš hotov, maska bude suchá, pozorně se na odlietek zadívej. Poznáváš se?
My kočky bychom se poznaly hned!

Obr. 48 Další úpravy, s písmem opět problémy...

PROVADIT - DÁT RÁD CELE STRANĚ

Milí dědi,

Jsem jen obyčejná kočka, ale za starých časů jsem bývala uctívána, vážená a oblíbená. Egypťané nám kočkám neměli potřebu dávat jména. Miu byla zkratka miu, jako všechny ostatní. Ale oblíbě jsem se netěšila jen já. Nad námi všemi kočkami bděla naše kočičí bohyně Bastet.

V době mého života lidé uctívali velké množství bohů, kteří měli lidské tělo a zvířecí hlavu. Právě zvířata vyjadřovala druh síly a moci, kterou daný bůh Chceš-li, seznámím tě s některými z nich.

má
mí lidé podobala ty jsi oděm
a bláznivě
přichy.

* Někteří lidé uctívají
Bastet, která má
obličej kočičí a tělo
ženy.

ze starých
Egyptě

1

na obrázcích
Z obrázků, které máš před sebou, se na tebe dívají tři božstva.

Vyhledej v učebnicích nebo encyklopediích, jak se bohové v podobě jednotlivých zvířat jmenovali a jejich jména napiš do rámečků.

PTAHOU JE TO TĚLE, ŽE DŮ KAMUFAŽIŠ? EUTRY - ISOU KONTROVÁNE.

Bůh nebes

*VĚRNA
KŮA, POLČRA MŮ
NETVŮŘÍŠ IMITACI
JE BLÁU!*

POZOR NA OKAMPE - AT' XOU
EJSTE BEZ
RÁMEČKŮ A
BLIXM MĚJOU!

Bohyně váleka
bítev

BEZ OKAMPE (KONTROVÁNE)

Bohyně radosti a hudby

Obr. 49 Předposlední korektury od vedoucí práce...

Milé děti, jsem jen obyčejná kočka, ale za starých časů mne lidé uctívali a byly jsme váženými a oblíbenými zvířaty. Egypťané nám kočkám neměli potřebu dávat jména. Miu byla zkratka miu, jako všechny ostatní. Ale oblíbě jsem se netěšila jen já. Úctu lidé vyjadřovali také kočičí bohyni Bastet, která nade všemi kočkami držela ochrannou ruku. Ve starém Egyptě lidé uctívali velké množství bohů, kteří měli často lidské tělo a zvířecí hlavu. Právě zvířata vyjadřovala druh síly a moci, kterou byl daný bůh obdařen.
Chci-li, přináším ti s náhledy k ruce.

1

Na obrázcích, které máš před sebou, jsou zpodobněna tři staroegyptská božstva.

Vyhledej v učebnicích nebo encyklopediích, jak se bohové v podobě jednotlivých zvířat jmenovali a jejich jména napiš do rámečků.

Bůh nebes

Bohyně válek a bitev

Bohyně radosti a hudby

Obr. 50 Následné opravy dle rad vedoucí práce...

2

↳ *poděsíle jak odstavce. Není 1789 10 BLOKŮ*

V dávných dobách lidé věřili, že jsme my kočky obdařené kouzelnými schopnostmi. Pokud si to lidé mohli dovolit, nechávali nás kočky, ale i jiná zvířata mumifikovat. Prokazovali nám *pošmrtné služby*, jako zemědělnému člověku. *Mějte léto - přežijte*

Ptáš se, jak nás mumifikovali? My kočky, ale i jiná zvířata, jsme *byly* zabaleny do pruhu lněné látky zdobené složitými vzory a vloženy do bronzové rakve nebo do hliněných džbánů. Pak jsme byly uloženy do podzemních hřbitovů. *Potěšilo by mě, kdyby ses mě pokusil ztvárnit. Jak jsem asi vypadala? Budu se těšit, až se uvidím...*

SCOVNAT

* *mě léto má není tak hezké jako kdysi, protože mě prošlo, když...*

Vyzkoušej si techniku kaširování, *na výrobu této látky* využij odpadový materiál - PET lahve, *z* starý novinový papír.

↳ *KOTKU VYMĚNIT, JE NEOSTRA, JE NEVHLAVIT!*

Mumifikovaná kočka, Egyptské muzeum v Káhiře

Obr. 51 Cenná doporučení od vedoucí práce...

2

V dávných dobách lidé věřili, že jsme my kočky obdařené kouzelnými schopnostmi. Pokud si to lidé mohli dovořit, nechávali nás kočky, ale i jiná zvířata mumifikovat. Prokazovali nám stejné posmrtné služby jako zemřelému člověku.

Ptáš se, jak nás mumifikovali? Naše tělo bylo zabaleno do pruhu lněné látky zdobené složitými vzory a vloženo do bronzové rakve nebo do hlíněných džbánů. Pak jsme byly uloženy do podzemních hřbitovů. Mé tělo už není tak hezké jako kdysi, proto by mě potěšilo, kdyby ses mě pokusil ztvárnit. Jak jsem asi vypadala? Budu se těšit, až se uvidím...

Vyzkoušej si techniku kašírování, na výrobu těla kočky využij odpadový materiál - PET lahve a starý novinový papír.

Mumifikovaná kočka, Egypťské muzeum v Káhře

Obr. 52 Výměna obrázků na pracovním listu - oprava gramatických chyb...

5

Podívej se na další výjev ze starověkého Egypta. Můžeš mi říct, jaké rytiny. Líbí se ti také? Jsou na ni královští manželé. Co myslíš? O čem si mohli královští manželé pěkně povídat? Své nápady napiš do bublin.

bublinka správně

veliká přímá - křivá

ty máš štěstí...

↑ bubliny

řádky, jít

okružní,

„republice“

ke křivce

← bez křivky

← rovná, jasně, rovná

Tutanchamun a manželkou Anchessamun. Rytina, která se nachází na opěrci zlatého křesla z Tutanchamunova pokladu.

Obr. 53 Zdánlivě drobné nedostatky - doporučené graf. úpravy od vedoucí práce...

5

Podívej se na další výjev ze starověkého Egypta. Tato rytina se mi moc líbí. Tobě také? Jsou na ni zobrazeni královští manželé. Co myslíš? O čem si mohli asi povídat? Své nápady napiš do bublin.

Tutanchamon s manželkou Ancheseenamon.
Rytina, která se nachází na opláze zlatého křesla z Tutanchamonaova pokladu.

Obr. 54 Snaha o úpravu pracovního listu - předposlední úprava...

5

Podívej se na další vyjev ze starověkého Egypta. Tato rytina se mi moc líbí. Tobě také? Jsou na ni zobrazeni královští manželé. Co myslíš? O čem si mohli asi povídat? Své nápady napiš do bublin.

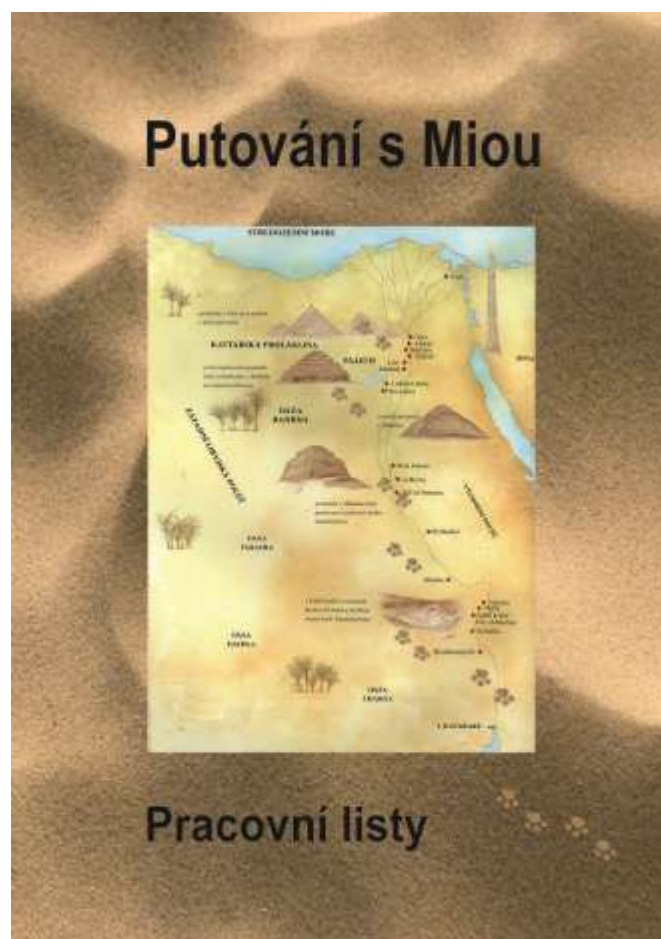

Tutanchamon a manželka Anchesenamun
Rytina, která se nachází na opěrci zlatého křesla z Tutanchamonova pokladu

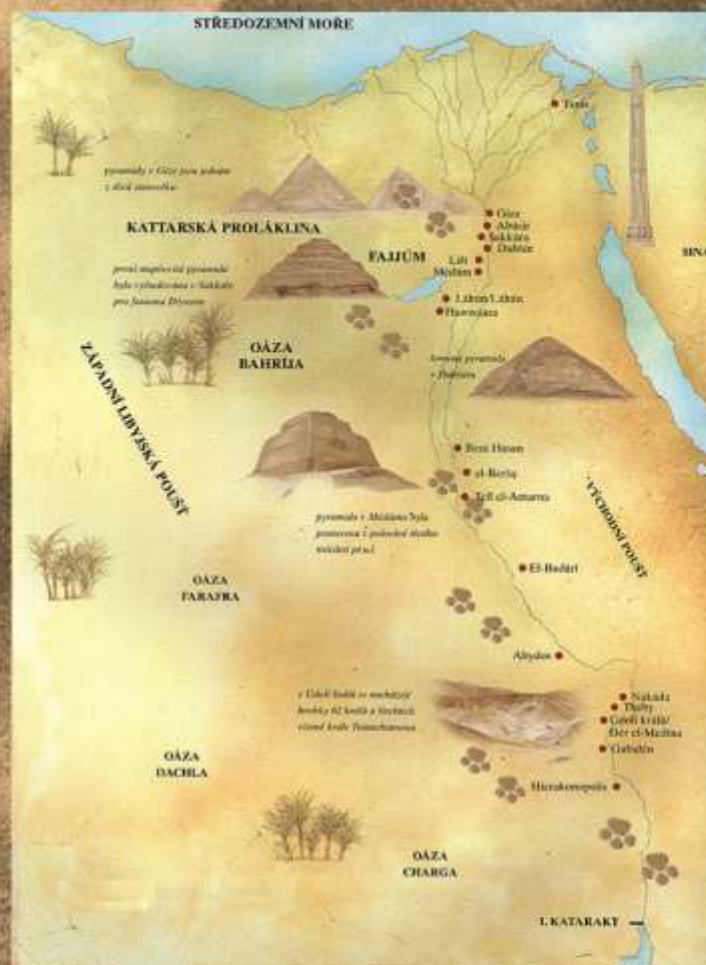
8

Obr. 55 Konečná podoba pracovního listu...

7.2 Konečná verze pracovních listů „Putování s Miou“

Putování s Miou

Pracovní listy

Již odedávna lidstvo fascinuje kultura starověkého Egypta. Někteří faraoni po sobě zanechali významné památky, které se vryly do povědomí dalších generací. Egypt se stal kolébkou umělecké kultury, v jejíž vývojové dráze se výtvarné umění dodnes pohybuje.

Když se řekne Egypt, každý si hned představí pyramidy. Ale ne každý ví, k čemu pyramidy sloužily. Budovaly se proto, aby ochraňovaly těla faraonů. Dnes již víme, že mnozí z faraonů byli pohřbíváni ve vyprahlém údolí, které je známé jako Údolí králů.

Pyramidy v Údolí králů postavil král Cheops, jeho syn Chefrén a vnuk Menkauré. Největší je Cheopsova neboli Velká pyramida. Měřila 147 metrů (dnes je měřili) a na její stavbu bylo použito asi 2 300 000 kamenných kvádrů. O tři metry nižší Chefrénova pyramida nyní vypadá ještě grandiózněji, protože byla postavena na mírně vyvýšeném místě a na jejím vrcholu se dochovaly zbytky původního obložení. Menkauréova pyramida je nejmenší, měří pouze 66 metrů.

Nejčastěji slyšíme o faraonovi Tutanchamonovi, který na trůn nastoupil v devíti letech. Vládl jen krátkou dobu, ale zanechal po sobě pohádkový poklad, který byl objeven až v roce 1922.

Co myslíš, mohli archeologové v jeho hrobce nalézt také kočku?

Zatrhni správnou odpověď

Ano

Ne

Pokud jsi zatrhli "ano", odpověď jsi správně. Archeolog Howard Carter opravdu v hrobce našel předměty, které kočku znázorňovaly. Jestli chceš, s jednou egyptskou kočkou se můžeš nyní seznámit. Zve nás na putování dalekým Egyptem v dobách jeho největší slávy.

Milé děti, jsem jen obyčejná kočka, ale za starých časů mne lidé uctívali. My kočky jsme byly váženými a oblíbenými zvířaty. Egypťané nám kočkám neměli potřebu dávat jména. Miu byla zkratka miu, jako všechny ostatní. Ale oblíbě jsem se netěšila jen já. Úctu lidé vyjadřovali také kočičí bohyni Bastet, která nade všemi kočkami držela ochrannou ruku. Ve starém Egyptě lidé uctívali velké množství bohů, kteří měli často lidské tělo a zvířecí hlavu. Právě zvířata vyjadřovala druh síly a moci, kterou byl daný bůh obdařen. Chceš-li, seznámím tě s některými z nich.

1

Na obrázcích, které máš před sebou, jsou zpodobněna tři staroegyptská božstva.

Vyhledej v učebnicích nebo encyklopediích, jak se bohové v podobě jednotlivých zvířat jmenovali a jejich jména napiš do rámečků.

Bůh nebes

Bohyně válek a bitev

Bohyně radosti a hudby

2

V dávných dobách lidé věřili, že jsme my kočky obdařené kouzelnými schopnostmi. Pokud si to lidé mohli dovořit, nechávali nás kočky, ale i jiná zvířata mumifikovat. Prokazovali nám stejné posmrtné služby jako zemřelému člověku.

Ptáš se, jak nás mumifikovali? Naše tělo bylo zabaleno do pruhu lněné látky zdobené složitými vzory a vloženo do bronzové rakve nebo do hliněných džbánů. Pak jsme byly uloženy do podzemních hřbitovů. Mé tělo už není tak hezké jako kdysi, proto by mě potěšilo, kdyby ses mě pokusil ztvárnit. Jak jsem asi vypadala? Budu se těšit, až se uvidím...

Vyzkoušej si techniku kaširování. Na výrobu těla kočky využij odpadový materiál - PET lahve a starý novinový papír.

Mumifikovaná kočka - Egyptské muzeum v Káhirě

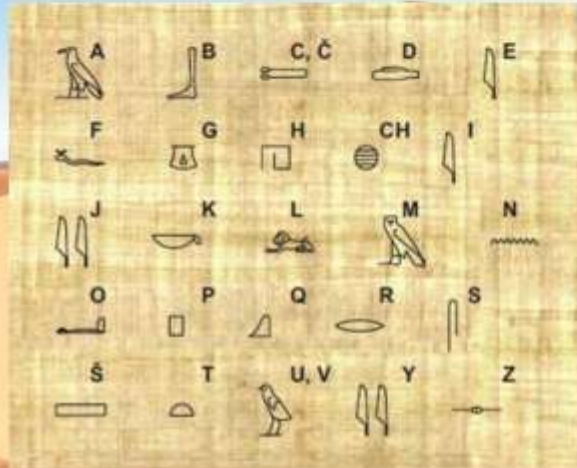

Nyní vám ukázu, jak Egypťané psali. Jejich obrázkové písmo se nazývá hieroglyfy. Teď se podívej na obrázek a tabulku před sebou a nech se inspirovat pro další úkol.

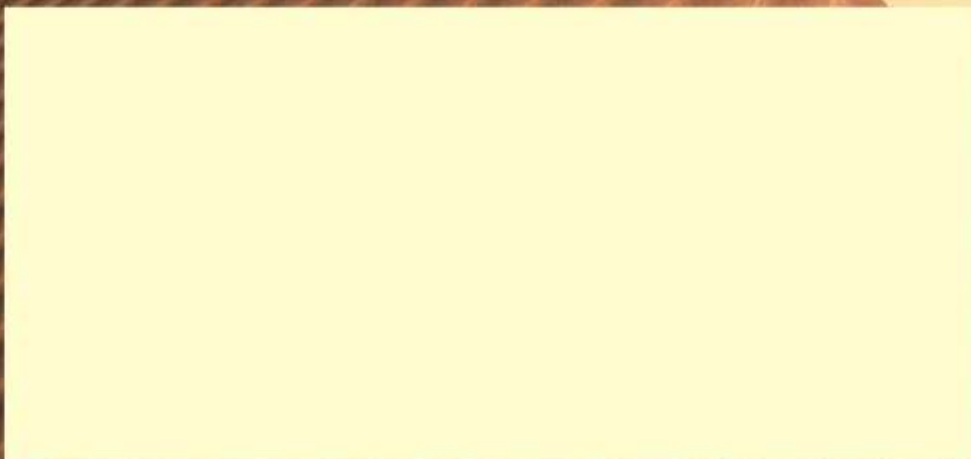
Monumentální hieroglyfy
z paláce krále Amenhotepa III. v Karnaku

Ukázka hieroglyfů

3

Vymysli si hieroglyfy vlastní, nové, dosud neobjevené a vytvoř "Pozdrav z Egypta", který bude teprve čekat na svého rozluštětele.

Protože jsem strávila pár tisíc let v hrobce faraona Tutanchamona, vím, že se hieroglyfy psalo také na pomníky, hrobky a chrámy.

Podívej se na obrázek tzv. Rosettské desky, na které bylo vytesáno více než 700 rozdílných hieroglyfů. Vědci dlouho netušili, jak je přečíst. To se podařilo až francouzskému vědci, který se na tebe dívá z obrázku.

Jean-François Champollion

Rosettská deska - obsah této desky odhalil tajemství egyptického písma

Detail z Rosettské desky

Vzpomínám si, že za vlády faraonů jsme měly my kočky "zlaté časy". Tehdy Egypt živil blahodárný Nil. Pěstovalo se hodně ovoce, zeleniny, lovila se divoká zvěř. Přestože se v některých obdobích vyskytl i hladomor, my kočky jsme nikdy neměly hlad.

Kresba, kterou vidíš před sebou, představuje mladou ženu - princeznu - dceru krále Achnatona. Je zobrazena se všemi atributy umění té doby. Všimni si, že má protáhlou hlavu a vystupující břicho. Před Achnatonovou érou a po ní nebyl nikdo zobrazován přímo v okamžiku požívání potravy. Zajímá tě, kdo to byl Achnaton? Neboj se, dozvíš se to ve slovníčku pojmů.

4

Nastříhej čtverečky, které budou tvořit rám obrazu. Použij techniku proškrabávané rezerváže. Na každý čtvereček nakresli jídlo, které máš ty sám rád a myslíš si, že si na něm mohla pochutnat princezna z obrázku. Podaří se ti uhodnout, co princezna opravdu jedla?

Jedna z dcer krále Achnatona si pochutnává na ...
Amarny, 18. dynastie

Nadokonečný reliéf z

5

Podívej se na další výjev ze starověkého Egypta. Tato rytina se mi moc líbí. Tobě také? Jsou na ni zobrazeni královští manželé. Co myslíš? O čem si mohli asi povídat? Svě nápady napiš do bublin.

Tutanchamon s manželkou Anchesenamón.
Rytina: lidé se mětají na oběci zlatého křesla z Tutanchamónova pokladu.

6

Nyní se díváš na překrásný trůn.
Co tě na něm na první pohled upoutá?
Ano, je to zlato!

Právě tento kov byl v Egyptě hojně užíván.
V hrobce, kde jsem byla po několik tisíc let, byl
uložen krásně zdobený sarkofág, překrásné zlaté
předměty a také tato maska.

Zlaté křeslo z Tutanchamónovy pokladu

Zlatá maska faraona Tutanchamóna

Tato zlatá maska patřila mladičkému Tutanchamónovi. Vyhledej si o něm co nejvíce informací a nejzajímavější si poznamenej. Tutanchamónova maska byla připevněna pevně na mumii a leskla se tak, až přecházel zrak. Tvoří ji plátky tepaného zlata, má skleněné oči, obočí a řasy z lazuritu. Pod maskou se ukrývala panovníkova hlava, která byla omotána pruhy lněného plátna.

Vyzkoušej si výrobu podobné masky. Za pomoci sádrového obvazu a vody si ve dvojici se spolužákem udělejte sádrovou masku. Až budeš hotov a maska bude suchá, pozorně se na odlitek zadívej. Poznáváš se? My kočky bychom se poznaly hned!

Mňaaaaau, trochu jsem se, mezitím co jsi tvořil, prospala. No, není se čemu divit! Už jsem tě provedla polovinou z našeho putování, a tak na mne padla únava. Ale už jsem zase čilá, a tak tě mohu seznámit s dalšími zajímavostmi ze starověkého Egypta.

Socha Nefertiti, manželky krále Achnatona
a jednoho z nejkrásnějších egyptských
obrazů

Achnaton a jeho manželka oběhují

Dlouhá léta Egypťané uctívali boha Amona a množství dalších bohů. Když nastoupil na trůn král Achnaton, zrušil boha Amona a rozhodl, že jediným bohem Egypta bude Aton - sluneční božstvo. Převrátil tak společnost vzhůru nohama. Po jeho smrti se opět obnovil kult boha Rea. Starověcí Egypťané považovali Amona za namočené slunce a představovali si, že každý den pluje po obloze na sluneční bádře a v noci pluje v podsvětí.

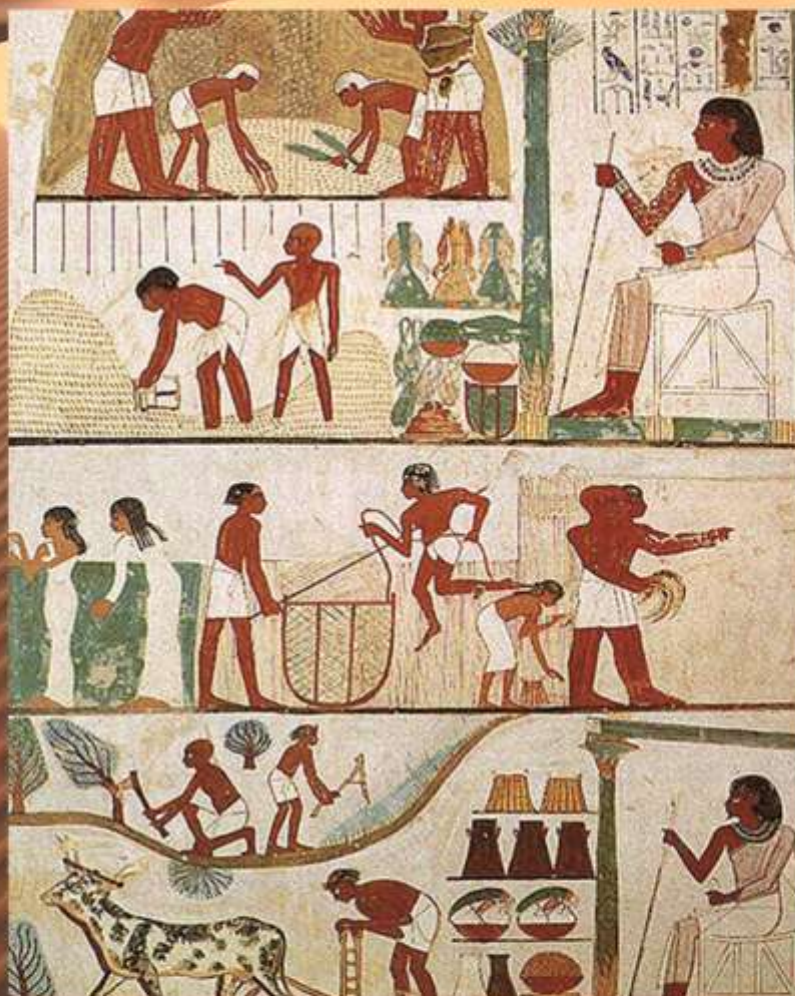
Uf, teď toho na tebe bylo asi příliš, že?
Ale neboj se, tento úkol se ti bude líbit.

7

Vezmi si temperové barvy a štětky, vyber vhodné teplé barvy a pokus se vytvořit slunce v plném žáru. Dokážeš si představit, jakými barvami zářilo?

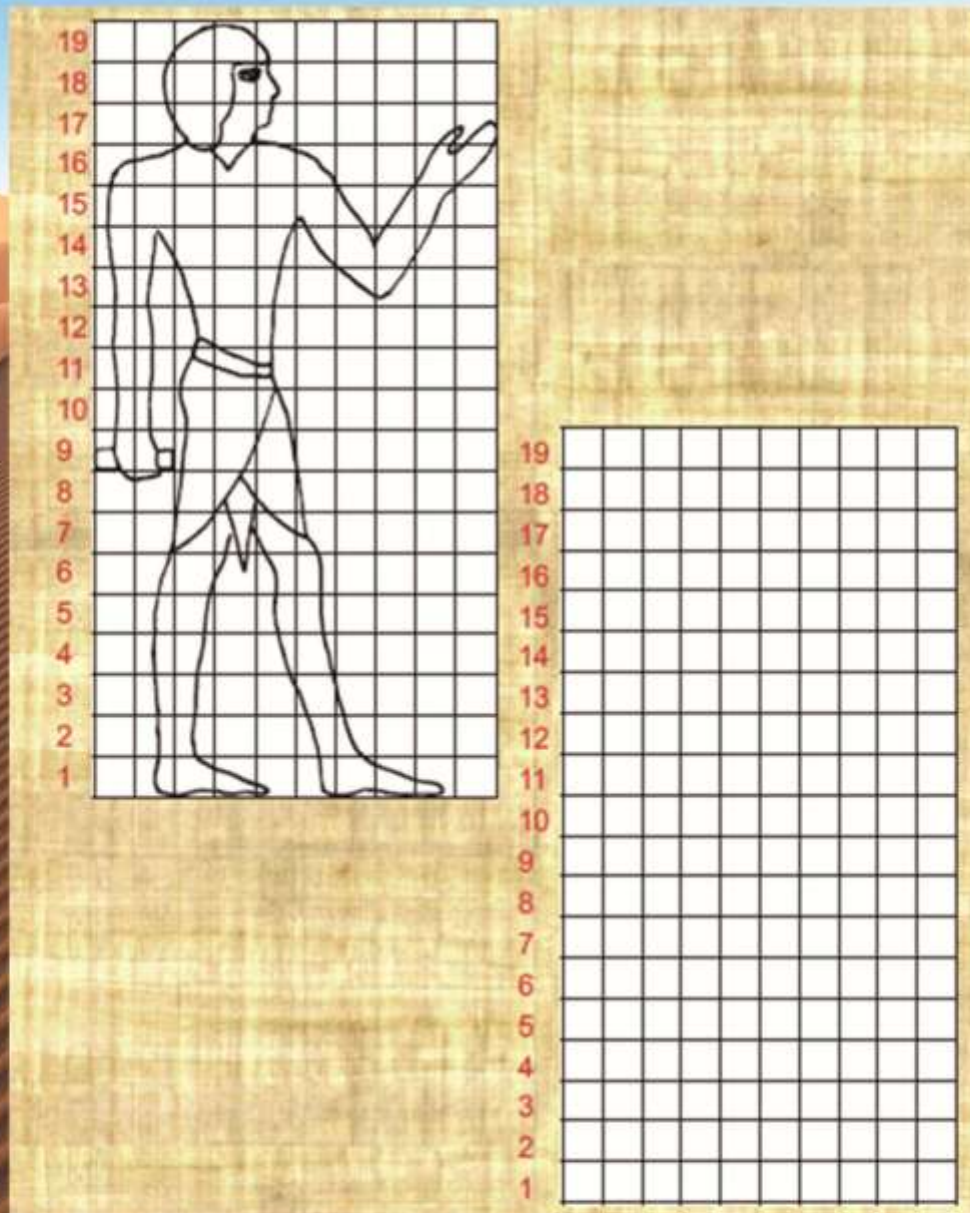
Vrrrrrrrrrr, spokojeně si předu, to je mi krásně teploučko!
U tvého sluníčka jsem si hezky odpočinula a zahřála se!
Sluncem zalitý je i reliéf, na který se můžeš podívat.
Nevidíš na něm něco zvláštního? Jestliže se ti zdá, že vzdálenější postavy
jsou zobrazeny výš a jsou menší, máš pravdu. A proč je ta postava na
obrázku vpravo tak velká? No, co myslíš? To je přece faraon a ten je vždy
největší! A proč se nedívá z obrázku přímo na tebe?
To je proto, že hlavu a nohy starověcí Egypťané zobrazovali z profilu, zato
oko a ramena zepředu. Už tomu rozumíš? Ne? Staří Egypťané zobrazovali
postavy tímto způsobem, protože byl nejužitečnější a poskytoval o člověku
nejvíce informací.

Reliéf z hrady v Assuáně, pocházející z období 18. dynastie, znázorňuje zemědělské práce

8

Pojď si egyptský způsob kreslení postav vyzkoušet.
Překresli postavu v typickém postoji podle pomocné mřížky.

9

V egyptském malířství se postavy zobrazovaly tak, jak sis to před chvílí vyzkoušel. Ale v sochařství již tomu bylo trochu jinak. Sochy měly ruce na kolenou, muži měli tmavší pleť než ženy.

Největší sfinga

Chrám Abú Simbel se sochami Ramsese II.

Symbolem Egypta je od dávných časů Velká sfinga. Je dlouhá osmdesát metrů a dosahuje výšky dvaceti metrů. Má lidskou hlavu a tělo lva. Starověcí Egypťané věřili, že sfingy mají kouzelnou ochrannou moc. Mezi jejími tlapami archeologové v nedávné době objevili chrám.

Víš, jak se nazývá největší kamenná socha, která kdy vznikla z jediného kusu kamene? Nepochybuji o tom, že tvá odpověď zní - sfinga. Ale jestli pak dokážeš ze tří sfing na obrázcích poznat tu pravou?

Naše putování se blíží k závěru. Nyní tě čeká poslední úkol. Slyšels už někdy o Memnonových kolosech? Ještě ne? Kolosy se staly asi nejznámější egyptskou památkou, která přitahovala a neustále přitahuje zástupy cestovatelů. Všichni obdivovali jejich mohutnost. Sochy jsou totiž doposud vysoké téměř 20 metrů.

10

Tyto obrovské sochy stojí přímo v krajině. Pokus se obrázek dotvořit podle své představy egyptské krajiny.

Memnonovy kolosy - mohutné sochy, jediné pozůstatky zadušního chrámu Ammentotepa III.

Jsem velice ráda, že si čteš tyto řádky. Proč? Protože to znamená, že jsi se propracoval až na konec naší cesty. Během ní ses seznámil s mnoha zajímavostmi z historie a umění Egypta. Vyzkoušel sis několik výtvarných postupů a snad jsi se také pobavil. Čas strávený s tebou se mi moc líbil. Ale jak víš, jsem už velmi stará a unavená. Takže pokud se nebudeš zlobit, šla bych si ještě prohlédnout krajinu, kterou jsi vytvořil a potom se pokusím najít cestu zpět na místo svého věčného odpočinku.

Kdykoliv se budeš chtít se mnou zase setkat, otevři znovu tyto pracovní listy nebo jen zavři oči a zkus si mě představit, jak se vyhřívám na sluníčku, které jsi tak krásně vytvořil. Měj se moc hezky a přeji ti mnoho zábavy a objevování na dalších cestách do tajů historie a umění.

Tvoje Mia

Kdybys nerozuměl některým pojmům a názvům,
trochu ti napovím...

SLOVNÍČEK POJMŮ

ACHNATON - původním jménem Amenhotep IV., panovník 18. dynastie Nové říše, manžel královny Nefertiti, provedl náboženskou reformu.

AMARNSKÁ DOBA - moderní označení pro období vlády Achnatona, staroegyptského panovníka 18. dynastie.

ARCHEOLOG - člověk, který vykopává ze země to, co kdysi dávno, často před tisíci lety, lidé zahodili, zakopali, zapomněli, zničili.

ATON - "Sluneční koule", v době Achnatonovy vlády byl uctíván jako jediný bůh stvořitel.

FARAON - titul používaný pro starověkého vládce Egypta.

HIEROGLYFY - posvátné znaky, symboly, vznikly kolem r. 3000 př. n. l., Egyptany nazývány jako "písmo bohů".

CHRÁM - stavba určená k bohoslužbám a jiným náboženským účelům.

MUMIFIKACE - balzamování, tajný a posvátný proces, snaha o to, aby se tělo zachovalo takové, jaké bylo před smrtí.

PYRAMIDA - jehlanovitá stavba, hrobka faraona.

PROŠKRABÁVANÁ REZERVÁŽ - výtvarná technika, při níž podklad pokrytý voskovým pastelem přetřeme barvou a proškrabáváme.

RYTINA - kresebné zobrazení v materiálu vytvořené pomocí rytí nebo tesání.

SARKOFÁG - kamenná schránka určená k uložení rakve.

SFINGA - souhrnné označení pro typ sochy, které byly vytvářeny v průběhu dějin starověkého Egypta. Známá je Velká sfinga pod trojicí největších pyramid v Gíze. Má lidskou hlavu a tělo zvířete.

ÚDOLÍ KRÁLŮ - údolí v Egyptě, které sloužilo jako pohřebiště faraonů.

A tady jsou odpovědi na některé otázky.

Str. 2 ANO

Str. 3 Bůh nebes se jmenoval Hor,
bohyně radosti a hudby Bastet,
bohyně válek a bitev Sachmet

Str. 7 Princezna si pochutnává na
pečené kachně

Str.13 Velká sfinga je na obrázku č. 2

Autor:
HANA KOTASOVÁ
2012
PRACOVNÍ LISTY DO VÝTVARNÉ VYCHOVY
PRO DĚTI OD 7 DO 12 LET

7.3 Evaluace

Jak jsem již uvedla v předchozích kapitolách, práce na vytvoření nové výukové pomůcky pro mne byla přínosem. Zdokonalila jsem se v práci s počítačem, pronikla jsem do historie a umění starověkého Egypta. Poznala jsem některá úskalí pedagogických témat. Také jsem se naučila vybírat z množství nejrůznějších materiálů, odborných a naučných knih, časopisů, ale také z množství informací na internetu.

Velké potěšení mi dělala práce s dětmi, a to také proto, že v současné době neučím a pracuji ve zcela jiném oboru. Měla jsem možnost vyzkoušet si, jaký je to uspokojivý pocit, když mohu dětem předat zajímavé informace a něčemu novému je naučit. Také jsem se občas potýkala s problémy při organizaci práce, např. při práci ve skupinách, při přípravě pomůcek – především u mladších dětí.

Co se týče činnosti dětí, myslím si, že spokojenost byla na obou stranách. Občas se vyskytl menší problém, především v chování dětí a organizaci hodiny. Dětem se dle mého názoru praktické tvoření v kroužku výtvarné výchovy líbilo, některé obohatilo o nové informace a poznatky. Při práci s pracovními listy byly děti šikovné, soustředily se na jednotlivé úkoly a oblíbily si průvodkyni Miu. S největším nadšením jsem se setkala u vytváření sádrových masek, kde jsme si společně s dětmi užili hodně legrace.

Po splnění všech naplánovaných úkolů a prakticky zaměřených hodin jsme si s dětmi připravili odpoledne s malým pohoštěním, kde jsem měla možnost si s dětmi pohovořit a zjistit, jak se jim náplň v jednotlivých hodinách výtvarného kroužku líbila. Děti mi tak poskytly zpětnou vazbu. Především děvčata byla nadšena z Memnonových kolosů a kašírování egyptské kočky. Velmi je tato

technika zaujala. Také jsem měla možnost odpovědět jim na dotazy týkající se starověkého i dnešního Egypta, kdy se mi děvčata svěřila, že po vyslechnutí některých příběhů se o toto téma začala více zajímat. Donesla mi například výstřižky z časopisů a chtěla vědět, zda o tomto tématu nevím další zajímavosti. Chlapci se mi svěřili s tím, že nejvíce je zaujala tvorba kaširovaných a sádrových masek, hlavně jejich následné dotváření.

Kromě těchto praktických úkolů se dětem také líbily různé hádanky a vyhledávací úkoly, které měly možnost plnit, když byly hotovy s praktickými úkoly. Naopak malba sluneční záře děti příliš nenadchla, přišla jim obyčejná. Míchání barev je moc nebavilo, a také měly problémy se ztvárněním slunce, které si většina z nich představovala jen jako kouli.

Při práci s pracovními listy děti zaujaly různé hádanky a úkoly, které měly splnit. Někdy se předháněly, kdo bude správnou odpověď vědět první, několikrát se stalo, že děti dostaly pracovní list domů a zkoušely vytvořit obdobu některého úkolu, např. si napsaly jméno a příjmení v hieroglyfech, rozstříhaly si doma „egyptský obrázek“ a dávaly ho příští hodinu spolužákům jako puzzle atd. Také vytvořily originální pozdrav z Egypta. Na čem se děti shodly, byla obliba kočky Mii. Braly ji jako kamarádku, která jim podkryla různá tajemství.

Po tomto závěrečném odpoledni jsem nabyla dojmu, že má práce nebyla zbytečná. Děti projevily zájem ve výtvarném kroužku příští školní rok pokračovat.

Uvítala jsem i pomoc svých kolegyň při grafickém zpracování pracovních listů. Dozvěděla jsem se, že i pro mne existuje vcelku dostupný program Corel Draw, ve kterém mohu sama pracovat na nejrůznějších námětech.

Závěrem bych uvedla, že děti pracovaly pečlivě, s radostí, zodpovědně. Svědomitě navštěvovaly kroužek výtvarné výchovy a já věřím, že si odnesly

mnoho nových informací a zkušeností. Účastníkům jsem doporučila, aby se nebáli cestovat a pokusili se spatřit krásy výtvarného umění Egypta na vlastní oči.

Závěr

Motto:

„Všechno se bojí času,
ale čas se bojí pyramid.“

Starodávné egyptské rčení

V diplomové práci s názvem „Zprostředkování kultury starověkého Egypta dětem 1. st. ZŠ“ jsem se snažila žáky alespoň částečně seznámit s výtvarným uměním starých Egyptanů. Bylo zajímavé zkoušet nové náměty, jejichž realizace děti bavila a u některých z nich vzbudila i hlubší zájem o Egypt a staroegyptskou kulturu. Čas, který jsem s dětmi strávila, byl zaměřen na rozvoj tvořivosti a aktivního přístupu k řešení výtvarných úloh.

Mým cílem bylo nabídnout malým výtvarníkům možnosti objevování nových pracovních postupů, podpořit u nich rozvoj komunikace, spolupráce, fantazie a tvořivosti. Podařilo se mi vytvořit pracovní listy a myslím si, že se nakonec podařily a doufám, že potěší děti i pedagogy.

Děti pracovaly rády, snažily se některá zadání plnit i doma. Našla se i jedna dívka, kterou starobylý Egypt okouzлил a zřejmě se stane jejím trvalým koníčkem.

Domnívám se, že k tomu přispělo i mé vyprávění o Egyptě a seznámení s řadou překrásných knih, které zprostředkovávají tuto starobylou kulturu.

Protože jsem s dětmi vytvořila velmi mnoho drobných prací, obrázků, skládaček a výrobků týkajících se Egypta, bylo mi líto, že jsem všechna dílka nemohla do diplomové práce zařadit. Využila jsem je ale nakonec pro tematickou výstavu výtvarných prací, kterou jsme připravili společně s dětmi a která vhodně završila celý projekt. Svou nápaditostí a rozmanitostí pak tato výstava zaujala spolužáky, učitele i rodiče. Nakonec jsem byla ráda, že čas, který jsem věnovala navíc práci s dětmi, jsme mohli zúročit i takovýmto způsobem.

Kdybych měla hodnotit průběh své práce na tomto úkolu, řekla bych, že jsem nejvíce času strávila tvorbou pracovních listů a trvalo, než jsem vůbec pochopila, co mám dělat. Tento druh práce pro mě byl totiž zcela nový a neznámý. Velmi obtížná pro mne byla také práce s dětmi a to především z časových důvodů. Jak jsem již uvedla, musela jsem pracovat s dětmi až po výuce a po mém odchodu ze zaměstnání. Mnohdy se mi úkoly, které jsem si vytýčila, nepodařilo splnit hned a musela jsem je buď odložit, změnit nebo začínat od začátku.

Přesto mne práce s dětmi velmi bavila a byla jsem ráda, že mi byla dána možnost pracovat s žáky na tomto projektu. V konečné fázi jsem již byla klidnější a věřila, že když mi kolegyně pomohou s grafickou úpravou, podaří se mi tento nelehký úkol splnit.

Práce na projektu byla přínosem nejen pro mě, ale i pro zapojené děti. Doufám, že didaktická pomůcka v podobě pracovních listů, která po realizaci projektu zůstává, poslouží i v budoucnu nejen mně, ale i dalším kolegům.

Zdroje:

GAHLIN, Lucia. *Egypt: Bohové, mýty a náboženství: fascinující průvodce lákavým světem mýtů a náboženství starověkého Egypta*. 1.vyd. Dobřejiovice: Rebo Production, 2002. 256 s. ISBN 80-7234-186-3.

GIFFORD, Clive. *Hledači hrobek*. 1.vyd. Litomyšl: Eastone Books, 2008. 29s. ISBN 978-80-89217-89-2.

HAZUKOVÁ, Helena. *Didaktika výtvarné výchovy VI.: tvořivost a výtvarná výchova*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. 108 s. ISBN 978-80-7290-434-1.

CHROMÝ, Jan. *Materiální didaktické prostředky v informační společnosti*. vyd. neuvedeno. Praha: Verbum, 2011. 208 s. ISBN 978-80-904415-5-2.

KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST a kol. *Školní didaktika*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 448 s. ISBN 80-7178-235-X.

KŘÍSTKOVÁ, Marcela a Nikola KŘÍSTEK. *Pracovní listy: studijní materiál k semináři Škola a muzeum pod jednou střechou*. Praha 2004. Nepublikovaný dokument.

KUJAL, Bohumil a kol. *Pedagogický slovník*. 2. díl. vyd. neuvedeno. Praha: SPN, 1967. 533 s. ISBN neuvedeno.

MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: MU, 2003. 104 s.

ISBN 80-210-3123-9.

NELEŠOVSKÁ, Alena a Hana SPÁČILOVÁ. *Didaktika primární školy*. 1. vyd.

Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 254 s. ISBN 80-244-1236-5.

PASTOROVÁ, Markéta a Jaroslav VANČÁT. *Výtvarná výchova jako součást vzdělávací oblasti Umění a kultura v připravovaných kurikulárních dokumentech.*

In ŠTEIGLOVÁ, T. *Výtvarná výchova a mody její komunikace, Symposium české sekce INSEA 2002*, Olomouc: Vydavatelství UP, 2004. s. 128. ISBN neuváděno.

PRŮCHA, Jan a kol. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004. 322 s.

ISBN 80-7178-772-8.

RAMBOUSEK, Vladimír a kol. *Technické výukové prostředky*. 1. vyd. Praha: SPN,

1989. 302 s. ISBN neuváděno

ROESELVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997.

ISBN 80-902267-2-8.

STROUHAL, Evžen. *Život starých Egyptanů. Stopy, fakta, svědectví*. 1.vyd. Praha:

Panorama, 1989.327 s. ISBN 80-7038-089-6.

ŠAMŠULA, Pavel. *Obrazárna v hlavě: výtvarná čítanka pro 6 .ročník základní školy 3*. 1. vyd. Praha: Práce, 1997. 63 s. ISBN 80-208-0429-3.

ŠOBÁŇ, Marek. Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky. In *Škola muzejní pedagogiky 6*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 11-56.

ISBN 978 -80-244-1871-1.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Manuál k pedagogické praxi*. Olomouc, 2007. Nepublikovaný dokument.

Velká kniha o Egyptě: Se zábavnými a skrytými překvapeními. Říčany u Prahy: Junior, 2008. 10 s. ISBN 978-80-7267-330-8.

UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*. 1. vyd. Praha, SPN, 1974, s. 314.

ISBN neuvedeno.

ŽÁČOK, Lubomír a Janka SCHLARMANNOVÁ. *Metodika přípravy pracovních listů*. Nepublikovaný dokument.

Webové stránky:

ARNHEIM, Rudolf. *Zamyšlení nad výtvarnou výchovou. Co učit a jak.* 2003 [cit. 2010-10-5]. Dostupné z: http://casopis.eduart.cz/articles_print.asp?idk=44&ida=28

DOSTÁL, Jiří. *Učební pomůcky: Role učebních pomůcek ve výuce* [online]. 2008 [cit. 2010-10-5]. Dostupné z:

<http://elektrotechnickestavebnice.xf.cz/ucebnipomucky.htm>

MOTÝLOVÁ, Ivana. *Pracovní listy pro návštěvu botanické zahrady v pražské Troji.* [cit. 2010-10-5]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/g/14843/Pracovni-listy-pro-navstevu-botanicke-zahrady-v-Prazske-troji.html/>

Rámcový vzdělávací program, 2009 [cit. 2012-02-12].

Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf>, str.18, 64, 70-71, 100, 14

Přílohy

- Složka s pracovními listy s názvem „Putování s Miou“
- Diplomová práce v elektronické podobě na nosiči CD

ANOTACE / ANNOTATION

Jméno a příjmení:	Hana Kotasová
Katedra:	Výtvarné výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Petra Šobáňová Ph. D.
Rok obhajoby:	2012
Název práce:	Zprostředkování kultury starověkého Egypta dětem 1. st. ZŠ – pracovní listy do výtvarné výchovy
Název v angličtině:	Introducing of Ancient Egypt Culture to Primary School Pupils – art work sheets
Anotace práce:	Diplomová práce didaktického charakteru se věnuje zprostředkování staroegyptské kultury dětem 1. stupně ZŠ. Jejím výstupem je didaktická textová pomůcka v podobě pracovních listů nazvaných „Putování s Miou“. Teoretický rámec tohoto praktického výstupu tvoří textová část zaměřená na vzdělávací oblast Umění a kultura v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.
Klíčová slova:	RVP (Rámcový vzdělávací program), vzdělávací oblast Umění a kultura, tvořivost, pracovní listy, projekt
Anotace v angličtině:	The Master's thesis focuses on introducing of ancient Egypt culture to primary school pupils. The aim is the didactical textual aim which consists of work sheets called "Travelling with Miou". The theoretical frame of this practical aim is created by the textual part oriented on the educational field Art and Culture in educational framework of elementary education.

Klíčová slova v angličtině:	Educational framework - rvp, educational field Art and Culture, creativity, work sheets, project
Přílohy vázané v práci:	Pracovní listy
Rozsah práce:	132 stran
Jazyk práce:	čeština